

a "őretólt

helyőrség

IRODALMI-KULTURÁLIS MELLÉKLET

4 Brenner János
beszélgetése
Antalovics Péterrel

8 Verebes György
Bicskei Zoltán
rajzairól

12 Mák Ferenc
esszéje

2020. január 18. III. évfolyam 1. szám

vezérvess

Fenyvesi Ottó

Kanizsa, Kamilla, tanya

Kalapáti Ferinek

Selyemkék az ég,
puha a levegő,
olyan légkondicionált.

Bréking – futnak a hírek:
Putyin bírja a hideget,
elhunyt a Titanic utolsó túlélője,
zárt osztályon marad a fényevő,
csipsszel lőnek ufót a norvégok.

Valakik műholdakról figyelnek bennünket,
de még mindig hisszük, hogy a világ megjavul.
Igyekszünk túrhetően lenni a bőrünkben,
amíg ki nem rántanak belőle.

Írod: ma reggel – tekintettel a hidegre –
magadra kaptad azt az irhád,
amit még anyád vett gimnazista korodban.
Kicsit kopottas, de meleg, mint a szíved,
amikor a régi szép időkre gondolsz
– duhaj nyolcvanas évek –,
a kanizsai járásra, a tanyádra,
a kamillaföldekre, a sympós bulikra,
a kemencében kunkorodó malac farkára.

Tekintetünk olykor a múltba réved,
miközben – ezerrel – a jelenben élünk.
Viszont a konyhakések éle tompul.
A Béla meg Temerinben csorbul,
őt sem láttuk már ezer éve.
Igaz, önmagunkkal is egyre
ritkábban találkozunk.

Írod még: most sem vagy otthon,
húzod az igát. Jó lenne tudni, merre.
Az biztosnak tűnik, hogy te húzod
majd a rövidebbet, de azt is kell valakinek.
A rövidebb is valami.

Semmi sem múlik, és mindig minden más.
Viszont változatlanul szeretjük az életet,
és mindenkit, aki ott volt azon a tanyán.

tárca

MIRE JÓ AZ IRODALOM?

Gruik Ibolya

Hazafelé tartottam a szerkesztőség-
ből egyik estefelé. Régi ismerős kö-
szönt rám a félhomályból. Gyakran
összefutunk irodalmi esteken, kiál-
lításmegnyitók, koncerteken. Meg
a folyóparton, a parkban, a töltésen
séta közben.

Sose beszélgetünk, bólintunk egy-
másnak, vagy elmenőben néhány
szót ejtünk az időjárásról.

Ezen a kora estén azonban meg-
állított. Nem is csak megállított, ha-
nem kérdést szegezett nekem. Vajon
miben látom én az irodalom, vagy
hát úgy általában a művészet hasz-
nát. Miért hallgatok meg egy hegedű-
játékot, olvasok verset, novellát, ál-
lok a kiállított rajzok, fotók, festmé-
nyek előtt hosszasan? Van-e haszna
az irodalomnak, ezt kérdezte tőlem,
és nem csak úgy, hogy elmenőben is
válaszolhattam volna, hanem elem
állt, még a karját is széttárta kicsit,
nehogy meglépjek.

Néztem az arcát a téli szürkület-
ben. A kandeláber fényénél meg-
nyúltak az árnyékok, a vonásai éle-
sen kirajzolódtak. Mint a Homokem-
ber Csáth novellájában: hatalmas
volt, félelmetes és csúnya. A szavai
mögött indulat, a szeme villámokat
szórt. Teljesen megsemmisültem
abban a pillanatban. A lábam nem

mozdult, nem menekülhettem. Meg
hát hova is mehetnék, és mire is szá-
míthatnék ekkora erő és indulat lát-
tán?

Csak álltam ott, kicsit ijedten, a
szívem legmélyén azonban szána-
lommal. Micsoda teher lehet ekkora
dühvel és haraggal, elégedetlenség-
gel, ki tudja, milyen rejtett sérelem-
mel élni.

Szeretnék jobb ember lenni, sűg-
tam bele a kékes szürkületbe kicsit
aggódva, hiszen nem tudtam hirtel-
lenjében fölmérni, milyen válasza
számít. A fejét lehajtotta. Hümmö-
gött valami olyasmit, hogy hát igen,
igen, de szeretné, ha kicsit részlete-
sebben kifejteném ezt majd egyszer.
Megígértem.

Ahogy mentem hazafelé a megszo-
kott úton, oldódott bennem ez az esti
találkozás, már nem láttam olyan fé-
lelmetesnek, indulatosnak, nem vol-
tam biztos abban sem, hogy a szeme
villámokat szórt. De a kérdése nem
hagyott nyugton. Sőt, igazán csak
ezután kezdtem gondolkodni azon,
hogy mit is kellett volna válaszolni.

Mert tényleg: miért olvasunk?
Érkeztek a postaládámba a leve-
lek, a kéziratok, mint ahogyan az
elmúlt évtizedekben mindig. Csak
most másként figyeltem rájuk. Mo-

toszkált bennem a kérdés, amire vá-
laszt kellene adnom.

A Leányfalun élő műfordítót
ugyanaz a kérdés foglalkoztatja,
mint a bánáti kis falu hitoktatóját
vagy a vajdasági székváros szerkesz-
tőjét, a budapesti kritikust, a szabad-
kai író, a Tisza-parti költőt. Így ezek
a kapcsolódási pontok valahogy kö-
zelebb kerülnek egymáshoz, térben
és időben. Ez lehet a haszna az iro-
dalomnak: megtalálni az egymáshoz
vezető utakat. Az irodalom akkor él,
ha a szövegek, a mondatok, a sza-
vak hozzánk szólnak, megtalálnak
minket, segítenek az életben. Mert
kapaszkodók, mutatók mindannyi-
unknak kellene. Ahhoz, hogy meg-
tudjunk dolgokat. Arról, hogy mások
is botladoznak, kételkednek, gya-
nakodnak, támadnak, tülekednek...

Azért kell az irodalom, hogy ha
elolvasok egy jó verset, esetleg meg-
érint egy szó, egy gondolat, minden
gond és baj ellenére sem rúgom ol-
dalba az utamba kerülő kivert ku-
tyát. Vagy egy régi barátot, kollégát,
embertársat.

Jobb ember leszek.

Ezt fogom mondani az ismerő-
sömnek, amikor újra elem áll, és
megkérdezi, mi haszna van az iroda-
lomnak.

IDENTITÁSAINK SOKFÉLE ELEMÉRŐL

Klamár Zoltán

Széljegyzetek, magyarázatok, magyarázkodások

A decemberi számunkban megjelent írás folytatása

Monográfiák tükre

Mivel az egyéni, családi, közösségi emlékezet véges, ezért mindig szükség lesz írott emlékekre, monográfiákra, amelyekből megismerhető a múlt eseménysora, ami segít értelmezni a jelent, és eligazíthat a jövőre vonatkozóan is akár.

A monográfiákat szűkebb pátriánkban a 19. század második felében kezdték tömegével írni, amit igen magas helyről ösztönöztek, hiszen maga a trónörökös szorgalmazta a birodalmat bemutató, többkötetes mű elkészítését. A Kronprinzenwerk célja egy birodalmi identitás építése volt a dualista Monarchiában. A példa, szoktuk mondani, ragadós lett, és számos megyei monográfia látott napvilágot, köztük a Dudás Gyula (1861–1911) által szerkesztett, amit nem sokkal később, a 20. század elején a Borovszky Samu-féle (1860–1912) követett.

A forradalom, noha vérbe fojtották, átstrukturálta a feudális társadalmat, és a kiegyezés megnyitotta az utat a polgári kezdeményezések előtt.

A széles néptömegek számára a nemesiséget utánzó nagypolgárok mutattak példát, akik egyleteket szerveztek, és azokat anyagilag támogatták, no meg fontosnak tartották a nemzeti identitás kialakítását, mindenki számára fogyaszthatóvá tételét. Megteremtődött a vidék sajtónyilvánossága, ami az írni-olvasni tudás terjedésével mind nagyobb fontosságú lett az önkép alakításában.

A vidéki intelligencia – ügyvédek, orvosok, gyógyszerészek, tanárok és tanítók, tisztviselők – pedig tollforgatóként közvélemény- és önazonosság-alakító befolyásra tett szert. Amíg korábban csak szakrális kisemlékek, feszületek, szentek szobrainak állítása dívott, addig a huszadik század felé haladó társadalomban mind több lett a nemzet jeleseinek emléket állító szobor és emléktábla, utcanév. Megint a teljesség igénye nélkül: Rákóczi és Schweidel szobra Zomborban, Kiss szobra Nagybecskerekben, Kossuth-szobor Ómoravicán, majd a falu nevének megváltoztatása – a hazafias buzgalom és önazonosság építésének példái.

A hatalom tükre

Aztán mindennek a fordítottja: az államhatalom identitása. 1920-ban az egyik legelső intézkedés sok helyütt a hirtelen államalkotóvá lett szláv kisebbség lokális kezdeményezése is, az utca- és településnevek megváltoztatása, az emlékművek eltávolítása. Fontos törekvés volt zárójelbe tenni, tiltani ünnepeket, egyben elfedni, eltakarni a korábbi identitást. Meg kellett mutatni, ki az úr a háznál, még azoknak is, akik nemzettársként, rokonként jól ismerték a helyi viszonyokat, ezért aztán kipenderítették őket az állami szolgálatból.

Keserű tapasztalat volt ez a határvidéki múlttal rendelkező, törzsökös szerb családoknak. „Koferaši”, mondták a beözönlő hivatalnokokra.

Megteremtve az identitás deficitjét, tömegektől vette el a hatalom az otthonosság érzetét.

Ebben az időszakban vált fontossá a vidéki sajtó által teremtett párhuzamosság a hivatalos és a nem hivatalos nyilvánosság között. Zárójelbe téve ugyan, mégis ott voltak a lapok hasábjain, és így a köztudatban maradtak a korábbi utcanévek.

A polgári társadalomban meg tudott maradni az igen gyenge lábakon álló kulturális autonómia, melynek hordozója a kiterjedt egyleti élet volt. Szárba szökkent a Gyöngyösbokréta-mozgalom, amely 1940-re behálózta a Vajdaság magyarlakta településeit.

Noha húsz éve államhatár választotta el a vajdasági magyarságot az anyanemzettől, mégis ahhoz tartozónak érezte magát megnyomorított sorsa ellenére is.

A szocializmus tükre

1944 őszén egy merőben más hatalom tért vissza, olyan, amelynek elsősorban eszmei identitása volt, és az alá szándékozott rendelni mindent. Parancsba adták, hogy a magyar feliratokat, cégtáblákat, utcatáblákat azonnal le kell szedni, ugyanakkor az is nyilvánvalóvá lett, hogy a korábbi nemzeti kánonból kirotálták az arisztokrata-polgári hagyományokat, velük a társadalmi önszerveződést is, és helyükre a párt önazonosságának reprezentánsai és korifeusai kerültek. Erős egypártrendszer építettek ki, a társadalom egészére kiterjedő kontrollt vezettek be, esélyt sem hagytak az önszerveződésnek.

Beindultak azok a folyamatok, amelyekkel tudatosan kezdték távolítani a vajdasági nemzetiségeket anyanemzeteiktől. Először is közös múltat konstruáltak, amelyben a „megszállók” és a „reakciós erők” elleni harcot heroizálták. Emlékművek sokaságát állították, gondosan ügyelve arra, hogy legyenek az áldozatvállalók között nemzetiségiek is. Az új hatalom elsődlegesen mindenkit jugoszlávnak tartott, és csak utána következett a tényleges nemzeti hovatarozás.

Sok évvel a szocializmus összeomlása után úgy látszik, hogy a kommunisták az identitás megváltoztatásával szándékoztak egy minden tekintetben homogén társadalmat létrehozni a térségben. Már tudjuk: a kísérlet elbukott, maga alá temetve az országot is.

Az irodalom tükre

Az írók műveiken keresztül formálják a nemzettudatot, önképet. Van tehát egyfajta irodalmi identitás, amely sokszor a couleur locale, a helyi színek felmutatása, vagy nem. Számos olyan példát hozhatnánk, amikor az író nem az anyanyelvén írja meg saját identitásának történetét. Főként a vendégmunkások leszármazottai között vannak ilyen alkotók. Mégis hozzátartozik önazonosságukhoz egy útközben elvesztett világ, amely mellett elrohant a gyorsvonat, később pedig saját életük is.

Vannak írók, akiknek életműve úgy forog az identitás körül, hogy állandóan szűkebb környezetükről mesélnek. Alak-

jaik egy vagy több személy karakterét, velt dolgait tükrözik vissza. Nem tudom, ki hogy van vele, de én főként ezt a fajta irodalmat szeretem, az „életszagú mesét”. Mert azonosulni tudok a leírtakkal, mert olyasmit olvashatok, ami része lehet önazonosságomnak. Hiszen mi, emberek kedveljük az otthon melegét árasztó dolgokat, aminek csak egyik eleme az a bizonyos kályha, amelyben tűz ropog. Emlékeztetnék Radnóti Miklós verssorára:

„...ha néha lábamhoz térdepel / egy-egy bokor, nevét is, virágát is tudom, / tudom, hogy merre mennek, kik mennek az uton...”

Az otthonosság érzetét növeli az ismerős táj, ahol a gyermekkor nyarait és teleit éltük meg. Nekem ilyen a topolyai dimbes-dombos határ, amelyet oly sokszor bebarangoltunk. De hasonló a magyarkanisai Baromjárás szikese, ahol székfüvet kaparunk arra alkalmas májusi időben.

Fontosak az ismerős emberek, akikkel közös élményeink vannak, olyanok, amelyek helyszíneket idéznek, hitelesítenek.

Ugyanúgy fontosak – divatosan szólva, ikonikusak – bizonyos épületek, amelyeket eleink építettek, amelyekben jártunk, és remélhetőleg még az utánunk jövő generációk is járnak fognak.

A multikulturalitás tükre

Úgy gondolom, a poliglottság kulcsa lehet a multikulturalitás megélésének, elfogadásának. Arról nem beszélve, hogy magának a környezetnek kell olyannak lennie, amelyben kultúrák találkozhatnak. Szűkebb pátriánkban elsősorban a nagyobb városok, Szabadka, Zombor, Nagybecskerek, Versec, Újvidék, Apatin, Nagykinda voltak ilyenek. Ezekben a településeken együtt éltek vagy vásárok alkalmával találkoztak szerbek, magyarok, németek, horvátok, zsidók, szlovákok, ruszinok, sokácok, csehek, románok... A nyelvi tarkaságot a vallási még tovább színesítette. Ismerni a településen élő közösségek nyelvét

előny volt a kapcsolattartásban. Ám ebben a környezetben is tetten érhető az egymással szembeni gyanakvás, a másik lekicsinylése. A szembefordulás veszélye mindig ott volt, ott van a mindennapokban.

Mindezt a politika ki is használta, használja, ha érdeke úgy kívánja. Gondoljunk csak szabadságharcainkra és az ügy ellen feltűzött tömegekre.

Ami az egyik oldalon heroikus küzdelem, az a másikon lázadás. Akik az egyik oldalon hősök, azok a másikon minimum árulók.

Térségünkben századokon át, valójában a 18. századi újratelepedéstől kezdődően egészen napjainkig, csendesen, békés eszközökkel folyt a nemzeti önazonosság mentén szerveződő szegregáció, de ha ez nem volna elég, ott van még a vallások által szorgalmazott elkülönülés is.

Felvetődik a kérdés: a multikulturális környezetben élők identitása hogyan változik, változik-e egyáltalán? Toleránsabbak, elfogadóbbak lesznek-e azok, akik a mindennapok valóságaként tapasztalják meg a kulturális sokszínűséget, vagy sem? Szervesen együtt élnek, vagy csak egymás mellett? Közös-e a világuk, vagy párhuzamos világokat építenek? Bevallom: nem tudok megnyugtató választ adni, se pró, se kontra. Éppen ezért talán elérkezett az idő annak a bizonyos mondat végi pontnak a kitételére.

Vége

Idézett művek

- Assmann, Jan: *A kulturális emlékezet – Írás, emlékezés és politikai identitás a korai magaskultúrákban*. Atlantisz Könyvkiadó, Budapest, 2018.
 Halbwachs, Maurice: *Az emlékezet társadalmi keretei*. Atlantisz Könyvkiadó, Budapest, 2018.
 Hall, T(witchell) Edward: *Rejtett dimenziók*. Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1980.
 Liszka József: *Telt ház előtt... Egy néprajzkutató töprengései (Napló-jegyzetek: 2001–2004)*. Vámbéry Polgári Társulás, 2019.

A PARASZTFESTŐK NAGYASSZONYA

Silling István

Klamár Zoltán – Villányi Péter: Vankóné Dudás Juli 1919–2019. Galgamácsai Hagyományörző Egyesület, Galgamácsa, 2019

Számos népi önéletírásról tud a vajdasági néprajztudomány, amelyeket Bori Imre számba is vett irodalomtörténetében. Itteni megjelenésük kezdetét 1983-ra tehetjük, amikor is a horgosi Zabolna Géleta Piroška megjelentette *Így zajlott az életem* című könyvét. De ezt is megelőzte néhány szemelvény a szenttamási Morel Tamástól 1972-ben. Az 1970-es, 80-as években még néhány hasonló publikáció látott napvilágot minálunk. Szinte mindegyiknek megvolt a maga – jó szóval – írástudó mentora, szépíró, néprajzkutató személyében, aki buzdította, támogatta élettörténete megírásában. Hasonló fogantatású könyv jelent meg Magyarországon is Vankóné Dudás Juli tollából *Falum, Galgamácsa* címen 1976-ban. A könyv a szerző egyéni életpályájának bemutatásán kívül a szülőfalu helytörténeti vonatkozásait is tartalmazza, s így általános képet ad a századforduló falusi társadalmáról is. Egy paraszti kisközösség megkövült, ám színes, fordulatokban, hagyományokban gazdag életét örökölte meg ez a

mű. Vankóné Dudás Juli azonban nem az írása(i) miatt lett ismert a nagyközönség előtt, hanem az említett népi hagyományok, életsorsok képzőművészeti megörökítése révén. Naiv festő volt, aki a maga életét a közösség szabályai szerint élte, s követte mindazt az íratlan törvényt, amit tőle elvárt a falu. Mégis különbözött a többi galgamácsai asszonytól az ő sorsa, hiszen képei által olyan ismertségre tett szert, amelyet csak irigyelni lehet egy faluban. Nos, ebben különbözik Vankóné Dudás Juli személye és írásai a vajdasági magyar paraszti önéletírók munkáitól, akiktől még a paraszti, naiv képi életbrázolást nem kaptuk meg. Nem mintha idegen lenne a vajdasági ég alatt az ilyen típusú képzőművészeti kifejezőmód, hiszen gondoljunk csak az antalfalvi (kovačica) szlovák parasztasszonyok és férfiak országos hírű festményeire vagy a falujuk közelében fekvő bánási Nagylajosfalva (Padina), illetve a románok lakta Újzóra (Uzdin) naiv képzőművészeire. Azonban a vajdasági magyar paraszti életsorsok népi megörökítői – Vankóné Dudás Julitól eltérően – sorra „írók” maradtak. Épp ezért fontos és érdemes kezünkbe venni a két Magyarországon élő néprajzkutató, Klamár Zoltán – aki Magyarokanizsáról költö-

zött a Gödöllői-dombság vidékére, s máig jobbára a vajdasági ég alatt zajló, az itt történt s történelmi életünket kutatja – és Villányi Péter könyvét, amely hozzáértő bevezető szövegekkel, kellő tárgyismerettel és tájékozottsággal prezentálja a galgamácsai alkotó, író és naiv festő életművét. Könyvükben fényképeken bemutatják Dudás Julit a családjával, a népművész Vankónét, aki Kodály Zoltán zeneszerző, etnomuzikológus, Csengery Adrienne énekművész, Moldován Domokos etnográfus és filmrendező, Ortutay Gyula néprajzkutató, Lékai László érsek, később bíboros biztatására alkotott, népköltészeti anyagot gyűjtött és publikált, népi táncscsoportot szervezett, falusi múzeumot hozott létre. A róla szóló újságcikkek, méltatások, festményei kiállításainak, szerepléseinek plakátjai, meghívói, kitüntetések másolatai után pedig csodálatos képeskönyvet nyitnak meg előttünk: az ő gyermekkorának Galgamácsája életéről szólót. Varázslatos kiállítás szemlélői leszünk, amelyek festményei, képei és rajzai a hagyományos falusi élet jeles és jeltelen, de munkában eltöltött napjainak világát vetítik elénk a szó legszorosabb értelmében. Vankóné Dudás Juli – ő mindig a Juli nevet írta képeire – festményein a maga tel-

jességében láttatja Galgamácsa lakosainak életritmusát, a nagyünnepek: karácsony és a hozzá fűződő ünnepkör szokásait: kántálás, betlehemezés, éjfél misére menés, a Luca széke, a boszorkányok ügyködése, a betlehemi misztérium és a háromkirályok imádása; a húsvéti locsolkodás és a húsvétkeddi visszalocsolás hagyományát; a pünkösdi mivanma meglétét; az úrnapi körmenetet; valamint az emberélet fordulójának szokásvilágát: a lánykérést, a sokalagos, sokszínű, mozzanatokban gazdag lakodalmat; a gyerekágyas asszonyt látogató s vendéglő komaasszonyt; a szomorú gyerek- és legénytemetést; a májusfaállítás ünnepi hangulatát, a Szent Iván-napi tűzgrás fiatalos boldogságát, a téli örömeiket, a fiatalok vasárnap délutáni önfeléd körtáncát. A paraszti élet legfontosabb mozzanatait is megfestette: az aratás és cséplés idejét, a hagyományos nyomtatás és a cséplővel való cséplés munkáját; a szüret vidámságát; a disznóvágás menetét; a népviselet alapanyagául szolgáló kender termesztésének és a vásznak előkészítésé-

nek fontosabb mozzanatait; a cseresznyezés szokását.

Vankóné Dudás Juli abban a korban nőtt fel, vált emberré, amikor még Galgamácsán élő volt a színes népviselet. Alakjainak ruhadarabjait a naiv művészet eszközeivel igyekeznek élethűen visszaadni. Mindig tiszta színekkel dolgozik, s képei is bármennyire tarkák és sokalagosak, mindig tiszták maradnak, mint az általa megfestett fehérített kender.

A könyv szerzői jól válogattak Vankóné Dudás Juli képei közül, hiszen a művész festői opusának bemutatása mellett hitelesen nyitják meg szemünk előtt egy, a saját szülőfalujának életét bemutató s ahhoz hűségesen ragaszkodó parasztasszony világát, lokálpatriotizmusát.

pályázat

AZ IRODALMI JELEN VERS- ÉS PRÓZAPÁLYÁZATA KÖZÉPISKOLÁSOKNAK

A költészet trendi

Tudod-e, hogy a költészet trendi, és tizenéves fiataloknak vannak a legmerészebb elképzelései a világról? Hogy Arthur Rimbaud már 17 évesen befutott költő volt? Hogy az Irodalmi Jelen főmunkatársa volt Faludy György, aki csak fiatalokkal vette körül magát? Hogy olyan kortárs költők publikálnak nálunk, akikről esetleg te is tanulsz az iskolában?

Ha foglalkoztat az irodalom, költő vagy író szeretnél lenni, de még senki nem fedezett fel, nem voltál elég bátor, hogy írásaidat megmutasd az irodalomtanároknak, a barátaidnak, elküldd folyóiratnak, akkor most itt a kihagyhatatlan alkalom. Pályázz!

Pályázati feltételek

A pályázatra két verset vagy két prózai művet várunk! Választhatod, hogy verset vagy prózát küldd el-e be inkább; nem kell mindkét műfajban pályaművet benyújtani. Ha nem tudod eldönteni, a vers vagy a próza tetszik-e jobban, megpróbálhatod mindkettőt, de több pályamű beküldése nem jelent előnyt az elbírálásnál.

Egyik mű kötött témájú (két téma közül lehet választani, nem kell mindkettőt megírni, csak az egyiket), a másik pályamű szabad.

Költőknek

1. Egy kötött témájú vers. Két téma közül választhatod:

– szelfi, azaz önarckép

Ha nem volna telefonod, hogyan készítenél magadról fotót szavak segítségével? Próbáld körülírni azt, amit egy kattintással oldnál meg! Ki vagy te, hogyan látod a világot, mi foglalkoztat, elégedett vagy-e külsőddel, belső tulajdonságaiddal? Hogyan lát téged a világ? Bántó vagy kedvező ez a kép? Fejtsd ki versben!

– szerelmes SMS-vers

Írj egy szerelmes SMS-verset bármelyik klasszikus költő bőrébe bújva! Képzeld magad Petőfinak, Aranyinak, Kosztolányinak, Adynak, Babitsnak, Janus Pannoniusnak, Balassi Bálintnak, és hívd randira a múzsát egy szerelmes SMS-ben! Az SMS-vers hosszúsága maximum 8 sor.

2. Egy szabadon választott témájú vers, amely még nem jelent meg irodalmi folyóiratban, portálon, blogon, közösségi médiában vagy bárhol.

Íróknak

1. Egy kötött témájú novella, elbeszélés vagy mese. Két téma közül választhatod:

– szelfi egy íróval

Képzeld el, hogyan szelfizne veled Ady Endre, Juhász Gyula, Jókai Mór, Mikszáth Kálmán, Móra Ferenc, Móricz Zsigmond, Benedek Elek vagy bárki, aki neked a tananyagból vagy magánolvasmányaidból szimpatikus! Először találkozik okostelefonnal? Időutazáson vesz részt, és úgy csöppen a jelenbe? Bármilyen helyzetet elképzelsz, te vagy az író.

– beszélgetés egy regény, novella vagy mese hőisével

Kedvenc regényed, novellád, elbeszélésed, meséd főhőse életre kel, és egyszer csak ott ül melletted a padban, együtt mentek edzésre vagy nyelvtóra, bekapcsolódik az osztálykirándulásba. Miről beszélgetnél vele? Milyen volna a találkozás? Mutasd be ezt a beszélgetést legfeljebb egyoldalas párbeszéd formájában!

2. Egy bármilyen témájú novella, elbeszélés, mese.

Ki pályázhat, és milyen feltételekkel?

Pályázóink 9–12. osztályos diákok lehetnek.

A szerkesztőség tagjaiból álló zsűri bírálja el a műveket.

A pályamunkák jelígesek. Ki kell találnod egy jelíget, azaz álnevet. A honlapra ezekkel a jelígekkel, álnevekkel kerülnek fel írásaid A költészet trendi című pályázati blokkba, ahol bárki szavazhat rájuk.

A pályaműveket az ijpalyazat@gmail.com e-mail-címre kérjük beküldeni. Beküldési határidő: 2020. március 31.

A pályaműveket doc, docx formátumban, e-mailben kell elküldeni (csak ezeket fogadjuk el) a következő forma szerint: Jelíge/Álnév; Cím; Szöveg

Díjak

1. díj: 80 000 Ft
2. díj: 40 000 Ft
3. díj: 25 000 Ft

Öt különdíjat adunk ki (éves előfizetés az Irodalmi Jelen folyóiratra, illetve könyvcsomagok).

40 000 Ft közönségdíjban részesül az, aki a legtöbb szavazatot kapja az Irodalmi Jelen honlapjára feltöltött pályamunkájára.

A pályázati kiírással kapcsolatban, az alábbi címen lehet érdeklődni: ijpalyazat@gmail.com

beszélgetés

LÍRAFESZÜLTSGÉK

„Bárhogyan is építgetjük az emeleket, eljuthatunk a felhőkbe vesző szellemi tornyokig, legalul a földszintes háznak és a kétszáz emeletes óriásnak ugyanaz az alapja.”

A 90. Ünnepi Könyvhét alkalmából jelent meg Antalovics Péter költő *Távoli pólusok* című, második verseskötete a Forum Könyvkiadó Intézet gondozásában. Antalovics Péter 1993-ban született Zomborban, most Újvidéken a bölcsészkaron folytatja tanulmányait, s emellett, hogy költő, újságíró is. Első verseskötete, az *Örökszoba* öt évvel ezelőtt jelent meg, szintén a Forum kiadásában. Új kötetéről beszélgettünk a szerzővel.

Ha megszámlalom a kötetekben eddig megjelent verseket, eredményül körülbelül nyolcvan verset kapok. Nem egy elhanyagolható, de nem is egy hatalmas szám ez. Lényegében a kapott eredmény érthető is, ha abból indulok ki – kicsit sugallva a „polarizáltságot” –, hogy mennyire vagy ösztönös és mennyire megfontolt költő... És itt kérdezem még meg: mit ad neked maga a nyelv, s mit a(z irodalmi) hagyományok és a korélmény – és végül, de nem véletlenül: mit a biológia és a kémia?

– A nyolcvan körüli szám annyiban becsapós, hogy – főleg a korai időszakot nézve – egy töredéke az összesnek, legalábbis így, „darabszámra”. Sok olyan anyagom van, amelyet rajtam kívül senki sem látott, vagy csak nagyon kevesen, és sok olyan, amelyet publikáltam is, de végül nem került kötetbe. Kéziratok szintjén ez a szelektálási folyamat kulcsfontosságú nekem; másrészt, szeretek az egy lendületből kijött szövegeken később, hidegebb fejjel is elszöszmötölni.

A nyelvet kettős természetűnek érzem. Elsődlegesen a meglévő gondolat formába öntését szolgálja, bár ebben a pillanatban bele is esünk annak a jól ismert és megfejthetetlen kérdésnek a bűvkörébe, vajon mennyire kétirányú ez a jelenség, mennyiben formálja a nyelv, egy-egy szó magát a gondolkodást és akár a létélményt. Ez a legizgalmasabb. Írás közben elkerülhetetlenül megtapasztalja az ember, milyen, amikor egyik pillanatról a másikra a nyelv veszi át az irányítást. Ekkor kell élesen lenni, kordában tartani a mondatokat, mert a szavak gyorsan el tudnak térni az eredeti szándéktól. Bár a folyamat közben van, amikor inkább hagyni kell a spontán, szabad, ösztönös születést.

Egy-egy vers megírásakor az ember saját perspektívájából, tapasztalataival és érzelmeivel, egy bizonyos időpillanattól néz körbe, vagyis inkább az élményt gondolom primerebb meghatározónak, bár a passzívan pihenő, leülepedett tudás vélhetően ugyanennyire fontos, csak kevésbé tetten érhető módon. De ha már az élménynél tartunk: képtelen-

ségnek tartom az elszakadást a biológiai determináltságainktól. Bárhogyan is építgetjük az emeleket, eljuthatunk a felhőkbe vesző szellemi tornyokig, legalul a földszintes háznak és a kétszáz emeletes óriásnak ugyanaz az alapja. Az embert alapvetően természeti lényként látom, amely képes vagy képtelen uralkodni ezen a meghatározottságon. Korántsem biztos, hogy meg kell haladnunk ezeket a beidegződéseket, ettől vagyunk egészségesek. Akkor kerülünk egyensúlyba, ha a lelki, szellemi, erkölcsi dimenziók mellett odafigyelünk az anyagban létező részünkre is.

Hogyan zajlik esetekben egy szöveg megalkotása, és mikortól kezdesz akár kötetben gondolkodni? Első kérdésnél már utaltál arra, hogyan viszonyulsz a szövegeidhez. Örülnék, ha ezt bővebben is kifejtenéd! Mennyire „önállóak” ezek a szövegek, és mennyiben gondolkodsz esetükben „kötetbe szervezett” elemekben?

– Szinte mindig a már említett módon írok, egy lendületből születik meg a kezdeti változat, amely nagy ritkán azonos vagy közel azonos a végső formával. Legtöbbször később is előveszem a verset, mert érzem, hogy lehetne rajta faragni, vagy csak egyszerűen szeretek belemenni vele az aprólékos munkába, bár ilyenkor nehéz vigyázni, hogy megmaradjon az eredeti szándék (és a kérdés: pusztán szöveggé nézve fontos-e, hogy megmaradjon?). Időnként képes vagyok egy-egy szón, összetételre, szórendre stb. akár napokig kattogni. Nem tudom, mennyire kényszeres vagy mennyire természetes dolog ez bennem. De az érem másik oldala, hogy időnként hetekig vagy egy-két hónapig eszembe sem jut ez az „egész”, hogy én verseket írok, sőt, egyszer bő fél évig egyetlen sort sem írtam le, mert nem jött, nem volt mit. Nem szeretek mechanikusan írni, csak azért, hogy írjak.

Kötet szintjén még sosem gondolkodtam tervezett koncepcióban, sosem volt több pillanatnyi célo, mint a bizonyos szöveg. Épp ezért nehéz feladat, amikor végül mégis össze kell állítani

ennek az összességnek a velejét. Ahogy már említettem, az első fázis a szelektálás, majd pedig bizonyos saját tartalmi megfontolások alapján rendezem el a verseket. Mindkét kötetemben egyfajta hármasság, az emberi élet alapvető hármassága irányított, mert ezek a dimenziók érdekelnek. Nevezük a szellem-test-lélek, vagy más szavakkal a társadalmi-közösségi, az intimitási-szerelmi és a saját belső egzisztenciális irányultságnak. Természetesen nem egymástól szikével szétmetszhető kategóriák.

És ha már ezeknél a „dimenzióknál” tartunk, érdemes talán kitérnünk arra, hogy komoly vitáink voltak e kötet előkészítése során annak kapcsán, hogy nem emelkedsz-e túl magas szférákba, a gondolatosság – hogy úgy mondjam: eléggé elvont – horizontjaiba. Bár én akkor az „olvasók védelmében” emeltem szót, te azonban kötötted az ebet a kárhoz. Milyenek ebből a szempontból a kötetrel kapcsolatos visszajelzések? Egyszerűen: foglalkoztatnak-e? Többet értelmeztek például lényegesen eltérő módon a kötetnyitó versesdet, az (ösztön) címűt.

– Nyilvánvalóan foglalkoztatnak ezek a visszajelzések, és utólag látom, hogy sok dologban, részletkérdésben nagy igazságod volt. Több helyütt valóban a magamban beszélés veszélyébe sodródom, de egyrészt nem hiszem, hogy bármi lényegit át tudnék írni akár most, a visszajelzések birtokában sem, másrészt akkor és most sem állna szándékomban változtatni a „befogadhatóbbá” kedvéért. Ez elvi hozzáállásom volt, amelynek a helyességét nem az én tisztelt megítélés.

A kötetnyitó szöveg végleges formája, pontosabban az utolsó néhány szava a mai napig nem létezik a fejemben, de hát van ilyen. Szándékom szerint szerepvers volna, a poszt-világ archetipikus hőséne belépője, megtestesítője annak a korszellemnek, amelyet kibontani igyekszem főleg az első ciklusban, illetve részben és közvetett módon a későbbiekben. Lehet, hogy formailag más megoldás szerencsésebb lett volna, érték ez alatt egyfajta ciklusonkívüliséget.

Adódik rögtön a kérdés, amelyet talán korábban is feltehettem volna: Milyen pólusokat emelsz be a lírádba (leszűkítve most a kötetedre)? Milyen tematikák között alakul ki feszültség, potenciálkülönbség? Bár, nem tudom, egyáltalán jó-e a kérdésfeltétel, hiszen az egymástól távolodó, „távolba került” pólusok között az energiaátvitel is csökken, vagyis pusztán a szó

Antalovics Péter

Fotó: Ótós András

– a pólusok – utal arra, hogy két dimenzió még/valaha kapcsolatban volt egymással.

– Két értelemben fogom fel a pólusokat. Egyrészt a már említett hármasság, az ember meghatározó irányultságai képezik őket, bár szigorúan nézve ebben az esetben a pólus talán nem a legpontosabb kifejezés, de ennyi szabadság egy háromdimenziós létezésben talán megengedhető. Ebben a hármasságban egyensúlyozunk, és újra meg újra feltevéődik a kérdés, lényünk melyik része felé fordulunk. Szűkebb értelemben, és ez már precízebben felel meg a meghatározásnak, szinte bármilyen viszonyrendszerben pólusok vagyunk. Legyen szó társadalmi helyzetekről-szerepekről, intim kapcsolatokról vagy a legabsztraktabb síkon, belső vívdásainkban. A szemlélődő, önmagáról tudó egyén természeténél fogva pólusképző, hiszen rajta kívül minden más egyfajta külső sarokpont, ismeretlen túldoldal, ugyanakkor kapaszkodó. Egyre inkább úgy érzem, hogy ezek a kapcsolatok a pólusok között folyamatosan halványulnak, feltehetően egy sok összetevős társadalmi változás eredményeként.

Kanyarodjunk vissza még egy kicsit az Olvasóhoz, az ő lehetséges perspektívájához! Te magad „befogadhatóbbágra” utaltál pár válasszal odébb, s talán ezt a problémát tovább bontva szeretnék utalni arra, hogy egy helyütt olyan olva-

satra bukkantam a szövegid kapcsán, hogy bennük a szubjektumnak a mindennapi tapasztalat és a hatalmi struktúrák közötti oszcillációja érhető tetten – amit azért igen óvatosan kell kezelni/elfogadnunk, bár a szövegek tekintetében valóban adott a társadalmi beállítottság, a szubjektumnak a vele (de önmagával is) kapcsolatos viszonyrendszere és az ebből az origóból kihúzható fő iv...

– Az első ciklusban valóban a társadalmi a fő szál, bár a hatalmi struktúrákat mint ennyire konkrét jelenlétet, illetve ezt a megfogalmazást nem érzem közelinek. A társadalom vagy akár a mindenkori állam(berendezkedés) – mint az emberi szellem egyfajta csúcsteljesítménye – végső soron legtöbbször szerves képződmény, ebből fakadóan nem érzek ilyen erős szembenállást. Egy sokkal mélyebb, ugyanakkor megfoghatatlan élmény kifejezésére törekedtem, egy bomlásérzet, egy belülről fakadó válság körvonalazására, amit inkább a zsigereiben érez az ember, mintsem konkrét szavakkal le tudná írni.

Mindenesetre számomra igazán izgalmas a kötetedben az is, ahogyan egyes benne szereplő szövegek diskurzusba lépnek egymással. Itt van például az *álmok játéka* című vers, amelyben a polarizáltságnak egy explicitebb formáját tapasztaljuk, a *távoli*

beszélgetés

pólusok című versben viszont mélyebben ragadható meg ez a kettősség, de a két szöveg kiegészíti egymást...

– Nem volt kifejezett szándékom ez az egymásra rímelés. Ha az embert többé-kevésbé folyamatosan ugyanazok a kérdések izgatják, ugyanazok a dilemmák foglalkoztatják, talán elkerülhetetlen, hogy akaratlanul is kapcsolatba kerüljenek egymással a szövegek. A kiindulópont és az óhajtott, bizonytalanul lebegő cél ezekben az esetekben megegyezik, a megoldáskísérletek, az ösvények – a versek – változóak.

Az utolsó versedhez – az epilógus mindenkor címűhöz – érve azért meglehetősen fokozódik a „bomlásérzet”, a pesszimista hang(vétel), kezdve a nyitósortól – „végül a nyelv is meghal” –, egészen a zárókig – „koponyám bezárt szavak / koponyám bezárt szabad”. Ezt csak a „szokásos” Antalovics Péter-i pesszimizmusként kell értelmeznünk, vagy ennél összetettebb jelenségről, esetleg

szöveg- vagy kötetkonstruáló erőhatásról van szó?

– Alapvetően ilyen pesszimista, sokszor szkeptikus vagyok, ritka kivételekkel. Az említett sorok konkrét élményekhez is fűződnek, de általánosabb, tartósabb átélések alapján fogalmazódtak meg. Van az az állapot, amikor már minden egyes kimondott vagy többnyire ki nem mondott – „be-mondott” – szó felesleges. Illetve amikor nincsenek biztos szavaink, ezáltal biztos, megbízható valóság-élményünk vagy magyarázatunk a jelenségekre. A nyelv halála – a gondolkodás-visszahatás problémájára utalva – lehet akár magának a létezésnek is a halála, hiszen megnevezés, leírás nélkül sokszor az a priori kevés fogódzót nyújt.

Könyvedet Klájó Adrián illusztrálta. Hogyan fogadtad az illusztrációkat? Ha most a konkrét szavak ellenében szólnunk... Dialógusba lépnek a szövegvilágaiddal, vagy amolyan „szervetlen”, mellérendelő viszonyt képeznek velük? Mennyiben fontosak számodra a köteteid vizuális síkjai?

– Úgy érzem, a szövegek és Adrián képei jól kiegészítik egymást. Sosem kedveltem a túlzottan látványosságra törekvő könyveket, és ebbe a koncepciómba tökéletesen beleillenek a letisztult, fekete-fehérral, ugyanakkor belső feszültségekkel működő illusztrációk. Épp a visszafogottságukban tesznek hozzá sokat az egészhez.

Készülsz-e esetleg új kötettel, vagy újabb öt évet kell várunk?

– Egyelőre nincsenek megfogható terveim, bár a kötet kiadása óta többé-kevésbé rendszeresen írok valamit. Az utóbbi időben gyakran játszom el fejben a lehetőséggel, hogy valami radikálisan mást próbáljak létrehozni, de eddig egyszer sem jutottam túl a gondolatkísérleten. Valamikor ki szeretném próbálni magam a prózaírásban, pontosabban a több és másfajta teret adó formákban.

Sok erőt kívánok hozzá, kíváncsian várjuk, és köszönöm a beszélgetést!

vers

Antalovics Péter

vázlat mindennapokra

más ösvényeken jár most az eszem.
széttérül a tükörben sejlő távolodás,
fel sem fogja a külső, mielőtt a kérdés
belső, ősi lényegét feltérképezem.

megérti, aki akarja, a szétesést. ajtót
mutat tudatomnak a nyüzsgés, váratlan
szenvedélyek kerítenek hatalmukba.
arcok feszülnek fényességbe bukva.

hiányzik a kulcs a teljes megoldáshoz.
az elme falára vetül az egy, felderül.
szeretni a valódit. a látszat nem kegy,
ha lágyan szeret s közben idegenül.

elszakadás

a nagy feladat: ébren átkelni a túloldalra,
mielőtt az újjászületés omló lehetősége
a mosódó múltban végleg feloldódna.
saját őskorban látott, homlok mögé égett,
álmodott képek követnek éjszaka, sodró
égi folyó zubog izzó elemek közt, míg
jótékony erők mozgását figyelem. alig
csendesülhet a zsongás, nem nyugodhat
elme a semmicsóváktól szabdalt, józan
megfontolásnak titkos területeken.

*

még kevés bolond állt a folyópartra.
a lélegzet előbb-utóbb kifogy a tüdőkből.
az élettől lopott erő nem látott úton tér
vissza, hiánya minden duzzasztott úrt
szép lassan felőröl. „fordulj a felszíntől,
fordult a kristálykocka”, susognak fák,
égből érkező sugarak. „a szenvedés,
az élvezet körbeér a kezdőpontba”,
hallom a sóhaj, élem a látomást, s el-
szakadok, mintha létem is látomás volna.

vers

Törteli Réka

Vörös öböl

Zümmögnek
a vörös öbölben
teremtés langyos vize
felforrt és most kicsapódik
együtt görnyedünk
felveszem a vonalát
haragos és leterít.

Fekszünk mert megtagadtam
legyen tömegsír mondtam neki
ne virágozzon tovább
mindig csak bűnbánatot ültetnek belé.

Morajlik
mintha karóba húznának úgy nyilall
körbefonja a gerinc büszke ívét
meghajlok mert övé a diadal.

Utcazene

itt nincs reggel
egybefolyó karnevál minden napszak
röpködnek a birkatetemek
vérharmatos utcai bódék
a nap végén úgy fekszünk hogy

itt nincs reggel
van kávé ásványvíz csilingelő dinár
üres zseb bűnbánat
forog a grillnyárson az életünk

ha kifacsartak fekhetsz kenyérbélen
ingujjba törölnek
nem leszel bánatos
itt nincs reggel

Kontroll

I
Egyszer csak ellened fordul semmi előjel
az értelem nem segít
jön és a lábaddal fogva húz.

Az alvás ábránd az ébrenlét híg massa
harmadnapon sem enyhül
nincs helyed magadon belül.

A bőröd egy kövekkel megrakott télikabát.
Az összes Isten süket.

II
Összeránt a posztszocialista folyosó
a fertőtlenítő keveredik a korrupció szagával
röpködnek kartonok pecsétek.

Latinul szerbül magyarul
kár hogy itt az én nyelvemen nem beszél senki
első negyed a nyelv alatt
lenyeled.

III
Nedves a torok csorog mint valami keserű anyatej
nyelsz mert az ösztönt nem tudod megtagadni
aztán megszokássá válik
és kitöröl mindent
ez a bénító nyugalom.

IV
Eldobod
már így sincs tovább a prés alatt
kirántom a homloklebenyem
van helye a patyolat lepedő mellett
most már csak a doboz van
meg a vágy hogy tele legyen.

A kettős mérce ürüljön ki.

VALLOMÁSTÖREDÉKEK PETŐFIRŐL

Reisinger János

2022-2023-ban emlékeznek meg a magyarság Petőfi Sándor születésének 200. évfordulójáról. Mivel Petőfi 1822. december utolsó napján született, 1823. január elsején anyakönyvezték, ezért az évforduló is kétéves lesz. Ha nem így történt volna születése, akkor is rászorgálna a nem egy-, hanem kétéves megemlékezésre.

Petőfi közel kilencszáz versét még ma sem ismerjük kellőképpen, prózájáról nem is beszélve. Jelenleg Kínában a legnagyobb az ismertsége, ezután következik Bulgária és Magyarország. Tegyük meg mindent, hogy már most elkezdjük a felkészülést életműve – e páratlan nemzeti kincs – teljesebb számbavételére.

Sorozatunkban a legkiválóbb, Petőfire való visszaemlékezésekből válogatunk, közbeékelve saját készülő könyvem, a *Ki nekünk Petőfi Sándor?* egyes részleteit.

„Egy ember szól, de milliók nevében!”

Egy-egy mondásával nagyszerűen lehet jellemezni bárkit, akár pillanatokra, akár évszázadokra tartósítva. A nyelv csodálatosan tömörít és őriz. Ha az emberi történelem nagy mondásait összegyűjtjénénk, nemcsak különböző tárgyköröket világítanának meg reflektorélességgel, de szerzőik arcélét is halhatatlanná tennék. Egy mondatba, akár egy szóba több minden belefér, semmint gondolnánk.

Ha Petőfitől nagy mondatot vagy mondatokat kellene választani, nem maradnánk tanácsatlanságban. Hatalmas kijelentései vannak. Az első helyre közülük a címben jelzett verssorát állítanám:

„Egy ember szól, de milliók nevében!”

Ugyan ki merné ma ezt és így kimondani? Ki teszi a kor ütőerére úgy a kezét, hogy biztonsággal állapíthatná meg pulzusát? Ki tudja ma kimondani milliók vágyát, fájdalmát és reményét? S ha igen, ha minden jelentős tollforgatónak és szólni vágyónak ez volt a titkos szándéka – hogy milliók érzését-gondolatát szólaltassa meg –, vajon miért oly szemérmesek, hogy ezt

kimondani és ilyen nyíltan mégsem merték és merik?! A XX–XXI. század végeletesen széttagolt világában nem inkább a következő megállapítást érezzük valóságosabbnak: „Akik ma beszélnek, azoknak nincs mondandójuk. Akiknek lenne, azok pedig némák.”

Petőfi hitt az egyetemes igazságban és annak kimondhatóságában. A lelkiismeret világosságában, valamint a kimondás lehetőségében, ami ugyanakkor kötelesség is. Úgy vélte, nem magáért emeli fel szavát, nem is csoportérdekéért. Még csak nem is egyetlenegy nemzetért. Aki a „világszabadság” szót megalkotta, úgy gondolta: valamennyi élő emberért bocsátkozik harcba. Ezért kezdte minden verssorát nagybetűvel, ezért tartott számadást év végén, és tervezett év elején, amikor születésének napja, december 31-e és keresztelésének ideje, január elseje köszöntött be. Ezért datálta is pontosan valamennyi költeményét. Szentnek tartotta a költészetet, mások megszólításának jogát, szentegyháznak mondta máskor, ahová azonban mezítlábasan is be lehet lépni.

Mi adta neki ezt a hitet? Az igazmondó költészetbe vetett hitét? Amiről azt hitte, hogy moz-

gósítani képes nagy tömegeket is? – ezt is kifejezte egy további halhatatlan mondásával:

„Én magammal akarok békében élni, és nem a világgal!”

Hitt a mindenkiében élő lelkiismeret igazságában, tisztaságában, erejében. Látta ugyan, hogy az emberek nem kellőképpen ápolják lelkiismeretüket, sokszor nem is örülnek pusztán létének sem. Az *Apostol* legelején „kibérlett lelkiismeret”-ről beszélt. Talán tudta azt is, hogy valamikor Szókratész bögölynek nevezte, amit az állatok farkaik odacsapásával hessegetnek el, hogy ne alkalmatlankodják, ne nyugtalanítsa őket. Mert örülhet-e hazugságra beállított lény az igazságnak? Mikor kérjük önmagunk leleplezését? Mikor szeretjük a keserű igazságokat a nekünk tetsző igazságok előtt, ahogy majd Babits mondja?

De honnan is volt mersze Petőfinek ilyeneket mondani a maga 26 és fél évnyi életével, két-évi házasságával és alig hétévi irodalmi közszereplésével? – erre is van egy nagy mondása:

„Nekem költőileg kell az élet-úton végigrohannom!”

Ő a ma mindenkire váró 70–80 évet (a maga korában 40–50-et) sűrítette bele három évtizedet sem elérő kurta időbe. Való igaz, több minden történt e negyedszázad alatt, mint előtte évszázadokig. Magyarország nem volt, hanem lett ezekben az időkben, ahogy Széchenyi István szintén halhatatlanul a *Hitelben* kifejezte. Petőfi rohanása, száguldása hihetetlen, s még így, utólag visszanezve is elképzelhetetlen vállalkozásnak számít. Pedig megtörtént, és 856 költemény tanúskodik róla. Az elméleti fizika szerint egész Földünk belesűríthető egy pingponglabdába. Miért ne lehetne akkor belesűríteni egyetlen életműbe az egész emberiség addig létrehozott műveit? A pingponglabda tömény energia lenne,

Péter László Petőfi-illusztrációja

a Petőfi-életmű is robbanékony dinamit, s mivel máig nem sikerült ártalmatlanítani, érthető a sokszor óvatos megközelítések sora. „Ki mer szemével farkaszemet nézni? Ki meri látni, ki meri idézni az igazi arcát?” – Babitsnak a születése centenáriuma írott versét kezdő kérdések ma is mélységesen időszerűek.

Ezek után egészen mellékes, mikor írta le fentebbi három mondását. A pontosság kedvéért azonban jelezzük a körülményeket. Ezek sem tanulság nélküliek.

Az elsőt *A nemzetgyűléshez* című versében (1848. július 4.), a másodikat a Vörösmartyval folytatott vitájában (1848. augusztus–szeptember), a harmadikat *Összes verseinek* 1847 eleji kiadása előszavában.

„Alkalmi” mondatok voltak tehát, erős hatások kikényszer-

rítésére. Petőfi Sándor nem jutott be abba a nemzetgyűlésbe, amely létre sem jöhetett volna, ha ő március 15-ével elő nem készítette volna. Miközben vonultak egymás után a terembe az országos képviselők, a küszöbön kívül rekedt költő mondja a százaknak, hogy ő milliók nevében emel szót.

Azután: szellemi apjával került ellentétbe egy országgyűlési újoncozásról szóló szavazás nyomán, azzal a Vörösmarty Mihállyal, akinek volt helye az országgyűlés soraiban, aki Petőfit néhány éve felfedezte, pályáját egyengette, akinek mint idősebbnek mély hálával tartozott. Ez az összeütközés azonban hatalmas verset csiholt ki belőle, a *Vörösmartyhoz* címűt, amelynek kezdő sorai már nagy vihar előszelét sejtetik:

*Hallgassak-e, mivel szeretlek,
Miként atyámat szeretem?
Hallgassak-e, mert teneked sem
Fáj majd úgy a szó, mint nekem?...
(1848. aug. 22.)*

Ami pedig száguldását illeti, amelyet a korai *Jövendölés*-től az *Egy gondolat bánt engemet...-en* át a *Szörnyű időig* jó néhány költeményében jelzett, látnoki élességgel, neki ez a kevés idő adatott, mint nemzedék-társai közül Lermontovnak, bár ebbe a kevés időbe sokkal több ért bele, mint másoknál kétszer-háromszor annyiba. Ítéletnek nem lehet itt helye. A ténytet állapíthatjuk meg, és a tényekből kibontakozó valóságot értékelhetjük.

Annyi azonban bizonyos: kevés költőnél fedte egymást ennyire szó és tett, kifejezés és élet.

Petőfi Sándor

A nemzetgyűléshez

Ott álltok a teremnek küszöbén,
Melyből a nemzet sorsa jön ki majd,
Megálljatok, ne lépjetek be még,
Hallgassátok ki intő szózatom...
Egy ember szól, de milliók nevében!
Az a hon, melyet őseink szereztek
Verítékökkel s szívök vérivel,
Az a hon többé nincs meg, csak neve
Bolyong közöttünk, mint a temetőből
Éjjéli órán visszajött kísértet...
Az a hon többé nincs meg, falait
Elmorzsolák a mult kor férgei,
S az új vihar szétfújta födelét,
S lakói most az ég alatt tanyáznak,
Mint a vadállat és mint a madár.
Mit őseink egy ezredév előtt
Tevének, azt kell tenni most tinektek:
Bármily erővel, bármily áldozattal,
Bár mind egy szálig elvesztek belé,
Hazát kell nektek is teremteni!

Egy új hazát, mely szebb a réginél
És tartósabb is, kell alkotnotok,
Egy új hazát, ahol ne légyenek
Kiváltságok kevély nagy tornyai,
Sötét barlangok, denevértanyák,
Egy új hazát, hol minden szögletig
Eljusson a nap s tiszta levegő,
Hogy minden ember lásson s ép legyen.
Nem mondom én: a régi épületnek
Dobjátok félre mindenik követ,
De nézzetek meg minden darabot, mit
Alapnak vesztek, s amely porhatag már,
Vessétek azt el kérlelhetlenül,
Bármily szent emlék van csatolva hozzá,
Mert jaj a háznak, mely alapba' gyöngé,
Mert fáradástok akkor hasztalan lesz,
Egy perc jöhet, s az épület ledől,
S roszt gazda, aki mindig újra épít,
S ma vagy holnap, de végre tönkre jut.
Számot vetett-e mindenik magával,

Minő dologra szánta el magát?
Nagy a dicsőség, melyet mindegyik
Szerezhet itten, de tudjátok-e,
Csak nagy munkáért jár ez a dicsőség!
Akit nem égő honfiérzelem
És tiszta szándék vezetett ide,
Kit a hiúság, vagy silány önérdék
Csábít e helyre, az szentségtelen
Lábbal ne lépjen e szentelt küszöbre,
Mert hogyha egyszer átlép és kijő majd,
Átok s gyalázat lesz kísérete,
Mellyel haza s később a sírba megy. –
Ti, kik szívéből bálványistenek
Ki nem szoríták az igaz nagy istent,
Kiknek szívében a honszeretet
Mint szentegyházi oltárlámpa ég,
Eredjetek be és munkáljatok,
Legyen munkátok oly nagy, oly szerencsés,
Hogy bámultában, majd ha látni fogják,
Megálljon rajta a világ szeme,
A bennlakókat vallja boldogoknak
És istenítsé, akik építették!

(Pest, 1848. július 4.)

PEZSGŐZÉS ÉS JÓZANODÁS

Agárdi Gábor

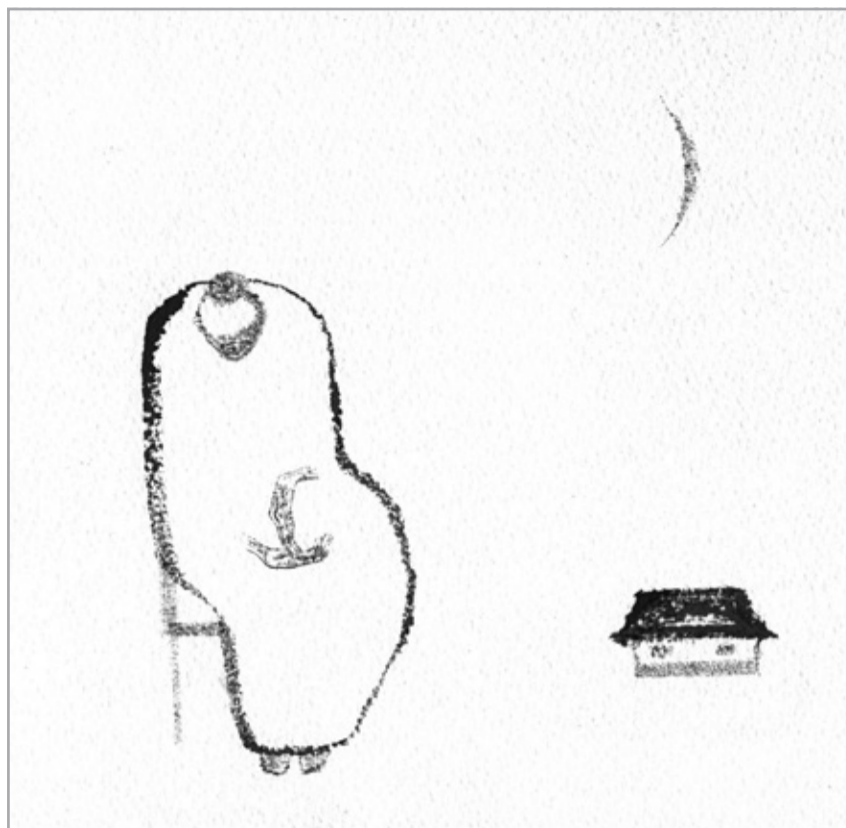
Jules ifjúkorában néhány alkalommal becsöngetett bérházak kapuján, hogy ugrassa a párizsiakat. Idősen is megtette párszor, de akkor már nem kellett elszaladnia. Ha kijött valaki, csak annyit mondott: – Balra rohantak.

Fiatalon legtöbbször a bejárati ajtóra tapadva fülelte a léptekeket, majd miután meghallott valamit, elszaladt. Mosolyogva futott sarkokon át. Ilyenkor elsuhant a Cinémathèque Française épülete előtt. Olykor az üldözői elől beszökött a filmintézet falai közé. Időnként egy-egy Charlie Chaplin-vetítésre is belógott. A *Nagyvárosi fényeket* szerette a legjobban. Mindig meghatódott, amikor az utolsó jelenetben a csavargó rámosolygott a szerelmére. Azóta félszázánál is több alkalommal tekintette meg.

Idősen órákat töltött az intézet mozgóképmúzeumában. Régi relikviák és díszletek között időzött. Hosszú percekig böngészte a bakelitlemezeket is, imádta a karcos korongokat. Amikor a régi lemezeit hallgatta, megannyiszor elképzelte, hogy ő Robert Goulet, az amerikai amorózó, a Broadway deszkáinak legfényesebb csillaga, aki pecsétgyűrűjét és elegáns öltönyeit sosem felejtette otthon. Hangja olyan volt, mint a látóhatár mögött

megbúvó napfény. Egy álom, amelyből senki sem szeretne felébredni. Jules megkopott fotelében szenderegve adta át magát a muzsika hangjainak. Az éberség pillanataiban pezsgőjébe kortyolt. Veuve Clicquot, az volt a kedvence. Még szilveszter estéjéről maradt vagy háromujnyi az üveg alján. A nagy falióra szépen lassan elütötte az időt a szűk szobában. Közben karosszékeben ülve menekült az emlékeibe. Jules azon az estén sem azért iszogatta a gyöngyöző nedűt, hogy mámoros legyen. Csúpan a szépre szeretett volna emlékezni. A le-tűnt pillanatokra, amikor Barbarával koccintottak Brest kikötőjének egyik eldugott kis kávéházában. Akkor is Veuve Clicquot csordult a poharukban, amikor először mondták ki azt az elhasznált kis szócskát... Tekintetük egymásba fonódott, és azt gondolták, hogy lelkük már nem lesz hontalan.

A szomorú szívű pincér kortyonként idézte fel tragikus történetük mementóit. Lehunyt szemmel várta, hogy szerelme érintése fényéveket utazva elérje. Könnyek között, szótlanul ült a félhomályban. Pukkantott még egy üveg habzó italt, de most már azért, hogy mindent elfeledjen.

SZERTEFOSZLIK

Sándor Zoltán

A félbetört neonreklám nyikorogva himbálózott a szélben. A zord forgatag régi újságlapokat, fényes csomagolópapírt és műanyag zacskót sodort az elnéptelenedett utcán. A városkertben megszenesedett fatuskók sorjázta a kormos földbe ragadva. Fekete madarak tolaszkodtak rajtuk. A metrójáróból párafüst gomolygott fölfelé. Egy rozsdás hordóban tűz parázslott. Az öregember térdben behajlított lábbal ült a falnak dőlve. Fejét egy foszladozó sálba tekerte, csak lehunyt szeme látszott ki belőle. A világ saját kiüresedése felé halad – üzente háta mögött a falírka a málló vakolatról.

A sűrű ködből egy fiatal férfi lépett elő. Megállt az aggastyán előtt, és megdörzsölve elgémberedett tenyerét, végignézett az összekuporodott testen. Tekintete az öregember bakancsán akadt meg. A zsebébe csúsztatva kezét, megszorította a kés markolatát. Kihúzta a tőrt, és még egy lépést tett az öreg felé. Belerúgott a lábába. Mivel nem mozdult, föléje hajolt. Jobb kézzel a nyakához tartotta a kést, ballal pedig megszorította a bakancsát. Szabadon tedd meg – zavarta meg elhatározásában egy túlvilági hang. Megtorpant. Továbbra is erősen szorítva a kést, felegyenesedett és hátralépett.

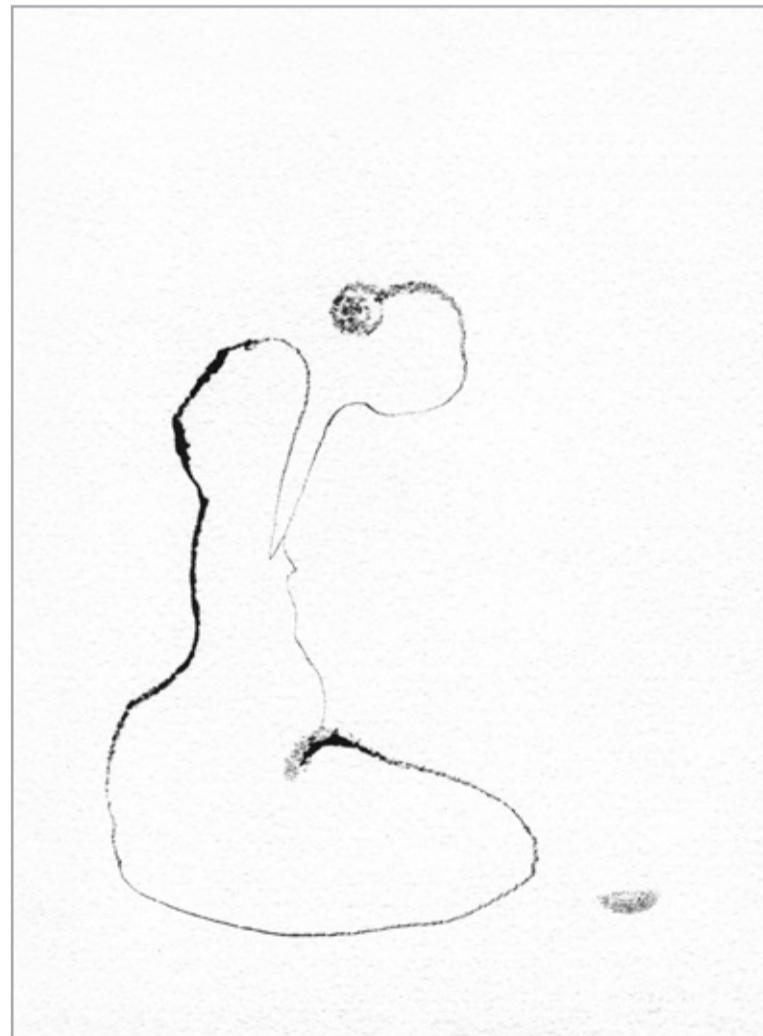
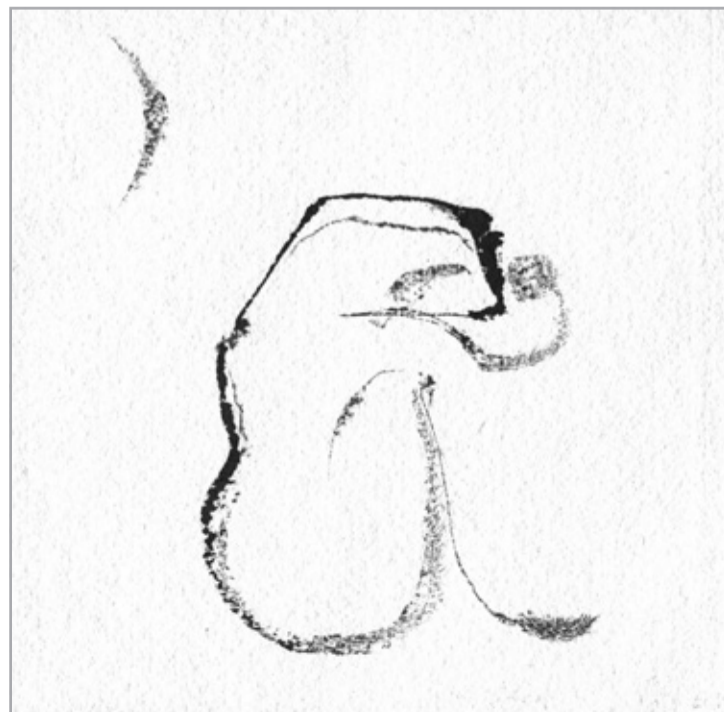
Az aggastyán kinyitotta a szemét, és fölpillantott a jövővényre. Álmomban anya voltam – mondta. Fateknőben fekvé egy bepólyázott csecsemőt ringattam a karjaimban. Aludj, baba, aludjál, tündérekéről álmodjál, dúdoltam neki halkán. Majd kiemelt

megduzzadt mellemet, és azazal a szándékkal, hogy megszoportatom a babát, felültem, az ölembe helyeztem a kisdedit, letekertem pólyája legfelső rétegét, utána az alatta lévővőt, aztán a következőt, majd a rá következőt, míg végül csak egy borzalmasan hosszú szövet maradt a kezemben... Felébredtem, és te álltál előttem. Mondd: hol van a te testvéred?

A fiatalember továbbra is maga előtt tartva a tőrt, újabb lépést tett hátrafelé. Hallgatsz. Pedig elmesélhetnéd, mit látál az úton. Találkoztál a lánynyal, aki rózsaszirmokat lehel ki a száján, és a férfival, aki a halállal sakkozik? Elmondhatnád, tényleg akkora a fényevők birodalma, mint ahogyan hírlík? Nem emlékszem, mikor hallottam legutóbb emberi beszédet. Abban sem vagyok biztos, hallottam-e egyáltalán bármikor is, vagy az egész vi-

lágot csak álmodtam, mindig teljesen egyedül voltam, és mindent, ami körülvett, a képzeletem játéka voltam. Te is a képzeletem játéka vagy?

A végére nem marad más, csak a félelem. A zsigereinkből táplálkozó rettegés, hogy erőfeszítéseink ellenére minden hiábavalónak bizonyul, szertefoszlik, mint az álmoképek ébredés után. Hol van a te testvéred? Az újabb megszólítástól a fiatalember megrázkódott. Gyorsan visszatette kését nadrágzsebébe, és zaklatottan a metrójáróba futott. Pillanatok alatt elnyelte a föld. Hol van a te testvéred?! – visszhangozta még sokáig a köd, föld alatt és föld fölött. A hordóból, lágyan hullámozva, vékony füstcsík kavargott az ég felé. A félbetört neonreklám nyikorogva himbálózott az egyre jobban fölerősödő szélben.

vers

Csorba Béla

portré

mit kezébe adtak nem volt csak fakard
mindenesetre hazudni nem akart
mondhatott volna akármi mást is
ő undorból rakott kated-reálist
de belegipszesedett e szerepbe
mint a valóság seggébe az eszme
így maga lett önfétisének papja
ki bálványába szöget ver naponta
és mert e pózt szeretve utálta
nagyokat fingva körbe is pisálta

A TÉRHAJLÍTÓ

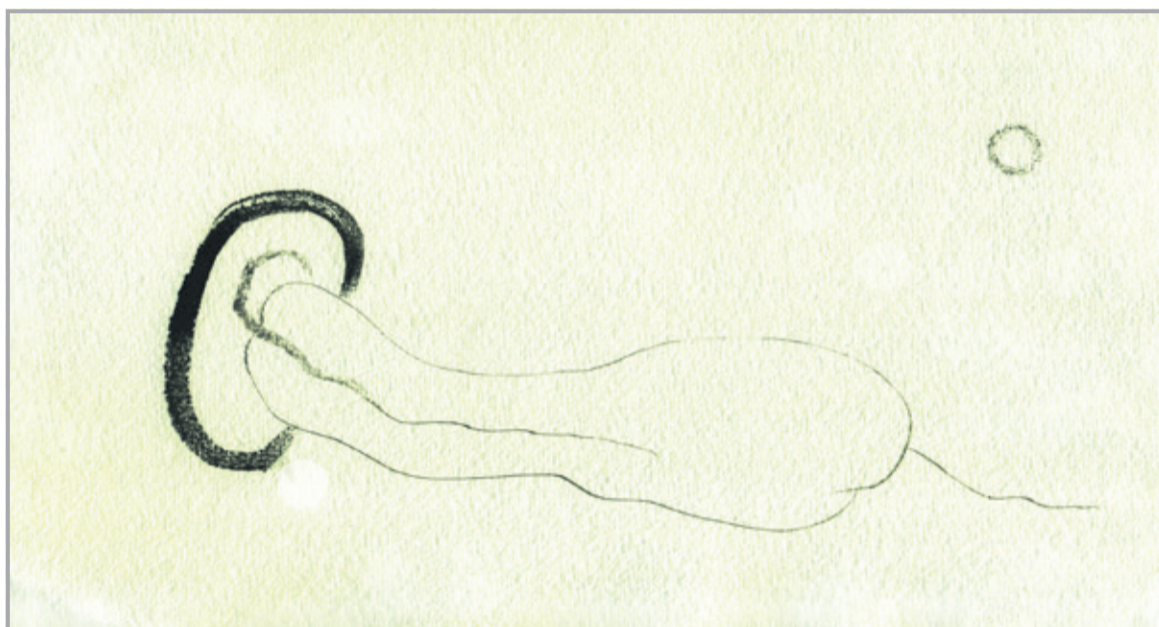
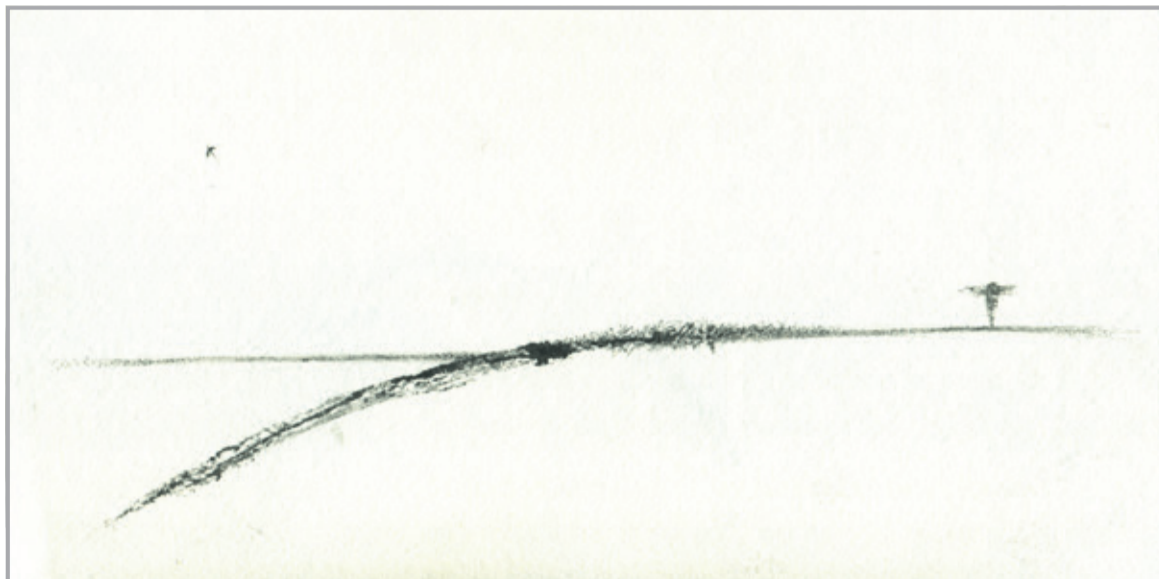
Lábjegyzet Bicskei Zoltán rajzaihoz

Semmi kétség: a sűrítés létkérdés. Ma, itt és most nincs más lehetőség. Secundum non datur. Emberi agy már nem képes feldolgozni, lehetetlenség ép elmével, tiszta érzéssel maradéktalanul átélni mindazt, ami van, ami történt, ami majd jönni fog. A világ elszabadult és szétszaladt. Sűríteni kell tehát, kivonatot készíteni, a lényeg extraktumát a tapasztalások, emlékek és a tudomás összességéből, hogy megőrződjön, fennmaradjon valami azokra az időkre, amelyek majd jönnek ezután, ha egyáltalán lesz ezután. Mert különben ez az egész szertefoszlik megállíthatatlanul.

Az előadó felemelt egy papírlapot, és azt mondta: Nézzék, ide alulra most rajzolok egy pontot, azután pedig a felső szélé közelébe is tesztek egyet. A két pontot pedig, így ni, összekötöm egy vonallal. Ha a papírlap maga a tér, akkor ahhoz, hogy az egyik pontból a másikba jussak a vonal mentén, bizonyos időre van szükségem, így a kiindulópont egy múltbeli pillanat, az érkezési pont pedig a jelen. Az összekötő vonal nem más, mint a kettő között eltelt idő. Na mármost, ha a papírlapot meghajlítom úgy, hogy egészen körbeérjen, íme, akkor a két pont átfedésbe kerül, vagyis múlt és jelen egy pillanatban találkozik. Ezt nevezzük szingularitásnak. Az idő mint tapasztalás megszűnt, a tér gravitációs görbülete megszűntette. Ez az időutazás elméleti lényege. Matematikailag pedig mindez igazolható. Értik, ugye?

Ekkor a hallgatóság soraiból feláll egy férfi, a pódiumhoz megy, és az ott álló asztalra szó nélkül néhány papírlapot helyez. Az előadó odalép. Finom vonalakat lát, ceruzával vagy talán szénrel rajzolva, első ránézésre akár írásjelek is lehetnek. Feltekint, de a férfi már nincs ott. A teremben csend van. Ez bizonyára egy jelképes gesztus, gondolja, közlendő vagy üzenet, de az is lehet – és ez a legvalószínűbb –, hogy csak provokáció, szimpla provokáció az egész. A hallgatóság figyel, tehát erre most valahogy reagálnia kell. Nos, ha így alakult, hát nézzük akkor, mi ez itt, mondja magabiztos mosollyal, és felemeli a lapokat az asztalról, hogy gyorsan szemügyre vegye és értelmezze őket.

A vonal alapvető természetében merőben különös. Elvont, absztrakt képződmény, mondhatni, szinte metafizikai. Látható, de valójában nem létezik, iránya van, de kiterjedése nincs, a háromdimenziós térben a fizikai valósága értelmezhetetlen, tömeg nélküli. A vonal nem más, mint két felület találkozás, vagyis az a mozzanat teszi láthatóvá, melynek során egy adott sík, felület vagy forma folytonossága megszakad, költői szóképpel élve a felület halálával születik meg. A vonal határ, amely elválaszt teret és nem-teret, pozitívot a negatívától, konvexet a konkávtól, formát az ürességtől, ismertet az ismeretlentől, belsőt a külsőtől, elkülönít valóst és lehetőséget, ént és nem-ént, eget és földet, életet és halált. Ugyanakkor a vonal létrehozza az irányt. Ösz-

szeköti az északot a délivel, a magast a mélyvel, a közelit és a távolit, múltat és a jelent. Végül pedig a vonal az, amely egybefoglalja mindazon pontokat, amelyekből ő maga áll. A vonal tehát nem más, mint a jel, minden szimbólum őse, az átlépés helye. Aki a vonallal játszik, a létezés határán táncol.

Bicskei Zoltán rajzai nem ábrázolások. Ami ábrázol, az követ. Ezek a rajzok pedig nem követnek, hanem megidéznak. Előhívják az első cselekedetet, amely testté formálta az időt, és amely az égre helyezte a napot és a holdat. Megismétlik az első szót, az Igét, azt, hogy: Legyen. Megkondítják az első hangot, az ézengés, a tengermorajlás és a szélzúgás szülőanyját. Az Egyetlenből kirajzolják az Egyet, amely a sokaságot megteremti. Akarta, aki akarta, látja, aki látja. Itt a vonal, akár a lélegzetvétel, összesűrűsödik és megritkul, nekilódul, megtorpan, hajlik, suhan, elenyézik, majd váratlan-

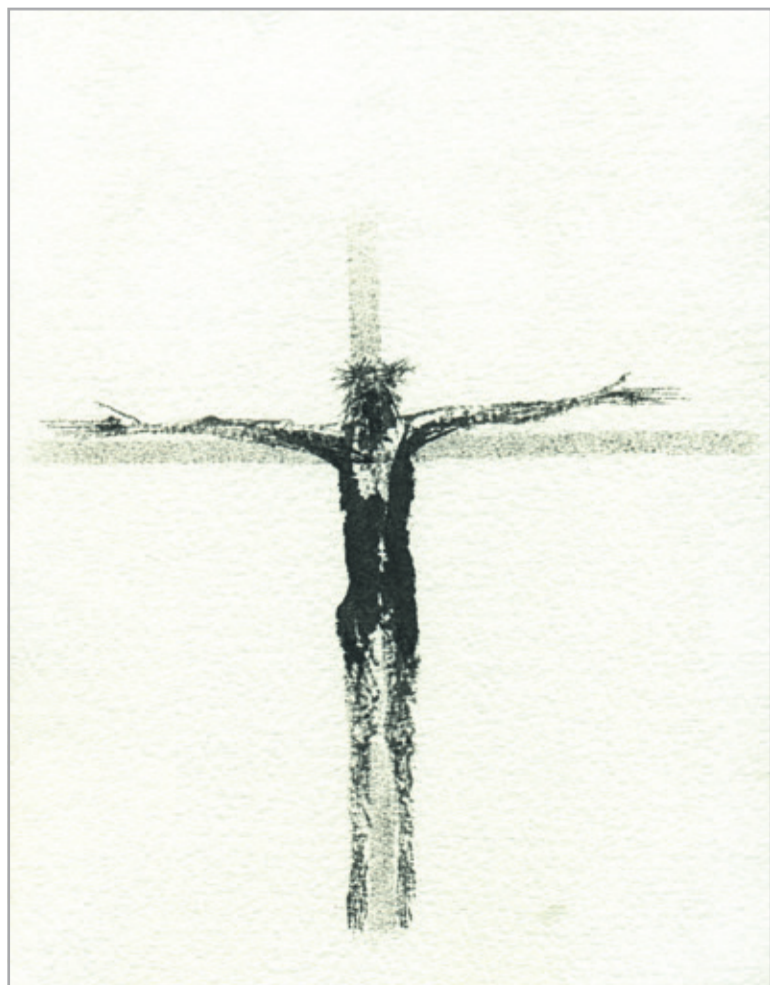
nul újra felbukkan, körülölel és metsz, remeg és megpihen, aztán ijéként megfeszül, kilövell, lépdel, szökdecsel, fut.

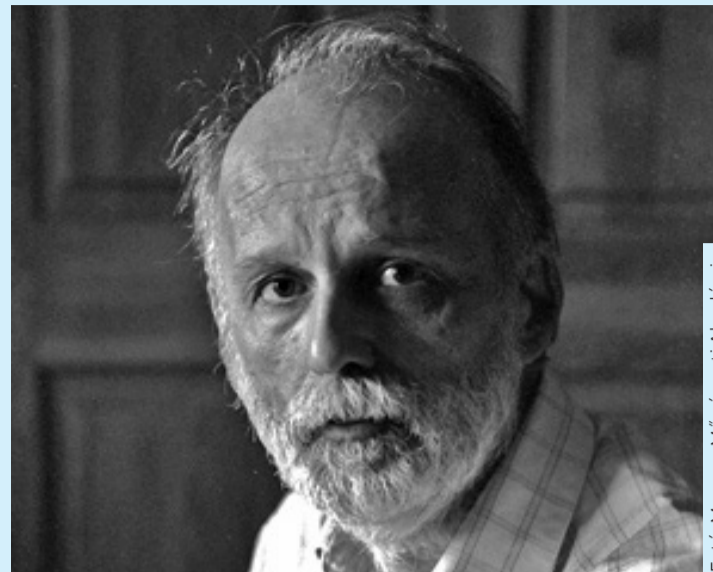
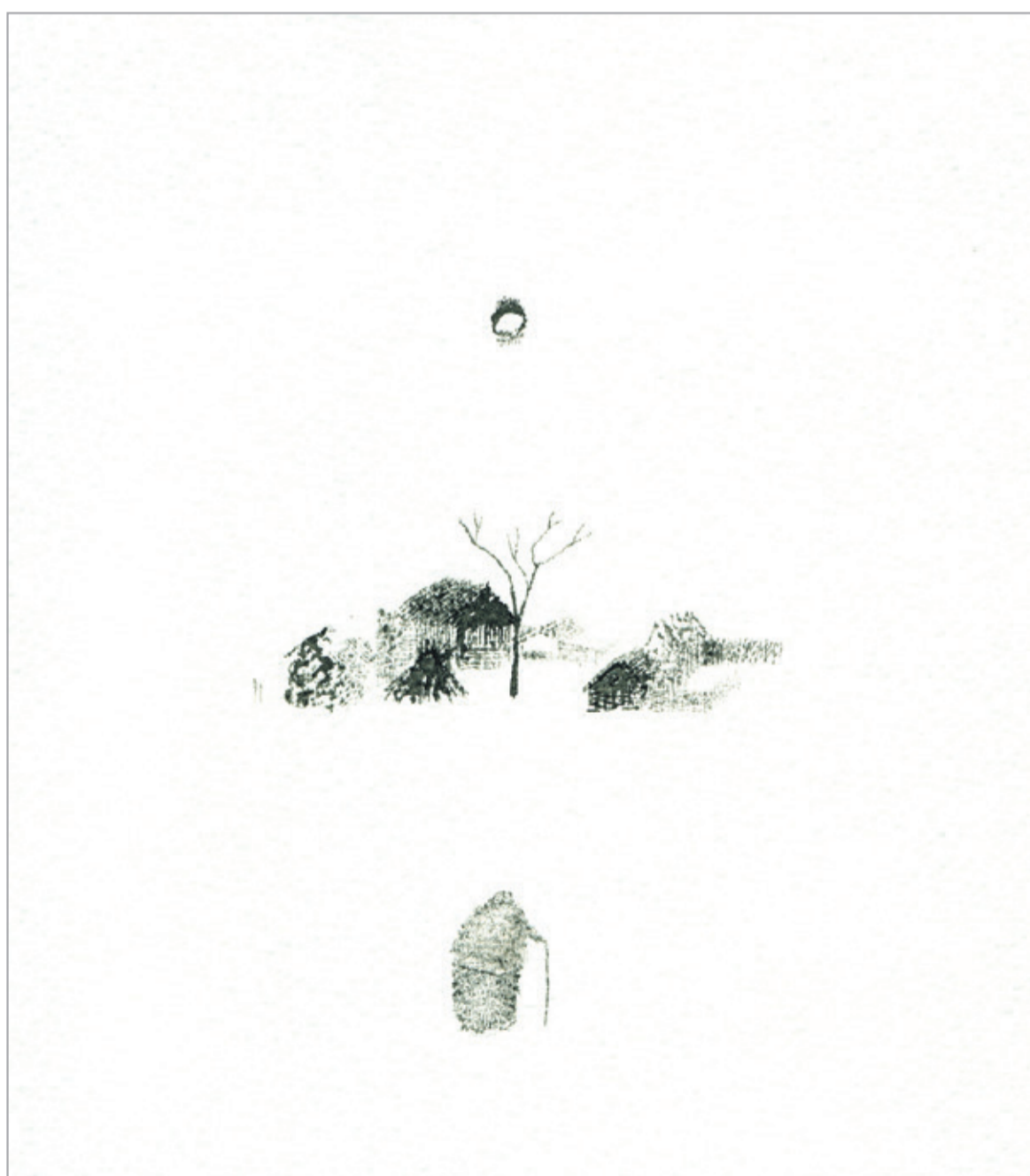
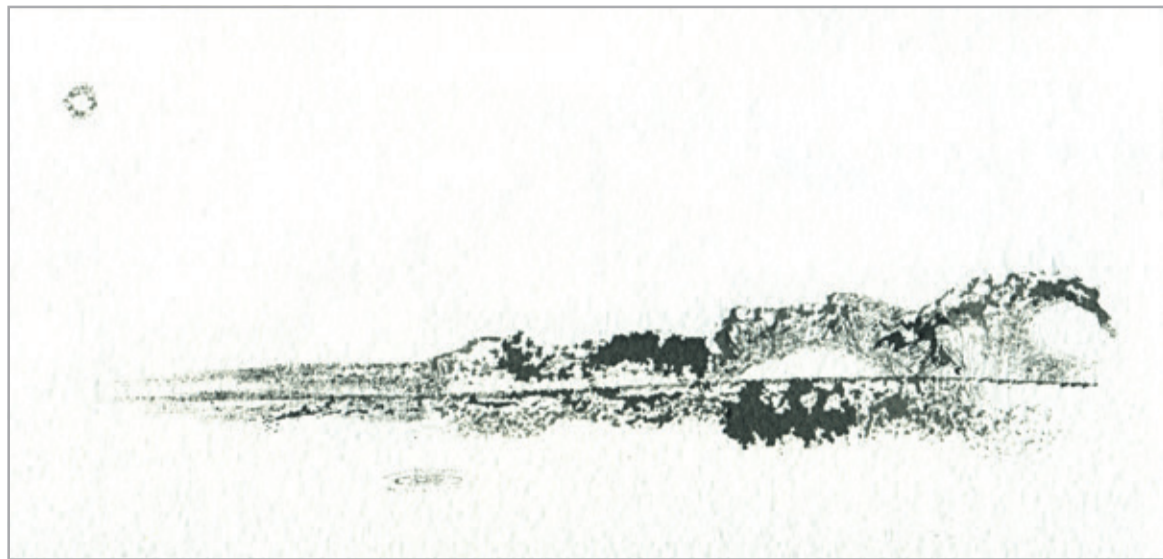
A tekintet most lassan kitér, és a papírlapon áthatolva, azon túl a végtelenbe mélyed. A rajzolat szinte észrevétlenül alakká formálódik. Szétterül az idő, ősi rítusok dobjai peregnek, tűz pattog, kántálóének hangja leng körül, hajlik a hát és gömbölyödik a váll, lüktető árnyak vonulnak a sziklafalon. Ott kinn, a sötétlő égi kupola peremén óvón és figyelmeztetőn őrökdi a Hold. A vonal, a rajzoló időtlen vonala pedig érintések emlékével terhesen körültáncolja a testet, amelyet önmagából önmaga által teremt, a fájdalmas, esetlen, egyetlen gyönyörű testet, az átéltet, a megfejthetlent, a kitérülő rejtőzködőt, a húsba vágó érinthetlent, az ablakfüggönyök mögött felsejlőt, akinek mozdulatára búza szökken szárba, és a parti fűzök zöldbe borulnak, szántá-

sokból madarak zuhognak az égbe, napfény ömlik meszelt vályogfalakra, szénaboglyákra templomtornyok települnek, városi utcák moraja gomolyog, és odvas kerítéslecek közül reményszikrák suhannak előre, oda, ahol az van, ami majd lesz, ha lesz, bárhol és bármi-kor, de leginkább itt és most, hogy halljam, hogy lássam és érezzem, ami talán nem is volt és sohase jön el, de örökké itt van, miközben elfelejtett hangok futkosnak a zongorán.

Az előadó egy pillanatig még a semmibe révedt, valahová a papírlapok mögötti végtelenbe, aztán felnézett, és azt mondta: Nos, amint említettem, az idő, mint fizikai jelenség, matematikailag kiküszöbölhető. Azonban mindaz, amit magában foglal, ami mi magunk vagyunk, szerintem nem. És mindez csak néhány vonal. Mindössze néhány vonal. Értik ezt?

Biccentett, majd kiment a terem-ből.

Fotó: Magyar Művészeti Akadémia

1972-76 között Budapesten végeztem a Képző- és Iparművészeti Szakközépiskolát. 1974-ben kezdtem filmezni. 1976 és 1992 között, mint az Újvidéki Televízió technikai munkatársa, Újvidéken éltem. Ebben az időben az újvidéki Ifjúsági Tribün és Zenekedvelő Ifjúság kultúrszervezőjeként, az Újvidéki Jazznapok társszervezőjeként, a Telepi Esték szervezőjeként is dolgoztam. Az Új Symposium Sziveri János vezette szerkesztőségének voltam tagja, film- és zenekritikusa. Rajzaimat könyvekben (Tolnai Ottó, Kalapáti Ferenc, Sziveri János, Danyi Zoltán), lemezborítókban (Szabados György, Dresch Mihály, Kovács Tickmayer István, Szelevényi Ákos, Berecz András, Mezei Szilárd) és folyóiratokban közöltem. 1992-ben visszatértem családommal Magyarkanizsára. 1995-től a magyarkanizsai Jazz, improvizatív zene... nemzetközi fesztivál művészeti igazgatója voltam 2012-ig. 2001-től 2009-ig a Művészetek Háza vezetője, majd 2009-től 2018-ig a Nagy József Regionális Kreatív Műhely igazgatója voltam. Nős vagyok, két gyermekem apja.

Önálló alkotóként elsősorban a rajzban, másodsorban a film és az esszéírás területén tevékenykedem. 2005-től a Magyar Művészeti Akadémia tagja vagyok.

LAPSZÁMUNK SZERZŐI

- Agárdi Gábor** (1987) újságíró, szerkesztő (Szabadka)
Antalovics Péter (1993) költő, újságíró (Kupuszina)
Brenner János (1985) szerkesztő, tanár (Újvidék–Szabadka)
Csorba Béla (1950) költő, néprajzkutató, publicista (Temerin)
Fehér Miklós (1994) író, újságíró (Zenta)
Fekete J. József (1957) író, újságíró (Zombor)
Fenyvesi Ottó (1954) költő, író, szerkesztő (Gunaras–Lovas)
Gruik Ibolya (1960) újságíró, szerkesztő (Zenta)
Király Réka (2001), a zentai Bolyai Tehetséggyondozó Gimnázium tanulója (Zenta)
Klamár Zoltán (1955) néprajzkutató, egyetemi oktató (Kartal)
Krisztián Noémi (2001), a zentai Bolyai Tehetséggyondozó Gimnázium tanulója (Kúla)
Mák Ferenc (1956) irodalomtörténész, kritikus (Óbecse–Budapest)
Mándity Blanka (2001), a zentai Bolyai Tehetséggyondozó Gimnázium tanulója (Zentagunaras)
Mezei Zsófia (1984) újságíró (Zenta)
Orosz András (1967) tanár (Szabadka)
Patyi Szilárd (1987) történelem–filozófia szakos tanár, újságíró (Szabadka)
Reisinger János (1954) irodalomtörténész (Budapest)
Sándor Zoltán (1973) író, kritikus (Szabadka)
Silling István (1950) néprajzkutató (Kupuszina)
Tomić Glória (1996), az újvidéki BTK Magyar Tanszékének mesterszakos hallgatója (Torda)
Törteli Réka (2000) költő, az újvidéki Művészeti Akadémia festő szakának hallgatója (Zenta)
Tóth Ágota (1974) tanár (Szabadka)
Tóth Eszter Zsófia (1975) történész, társadalomkutató (Budapest)
Verebes György (1965) festőművész, zenész (Zenta–Szolnok)

Lapszámunkat **Bicskei Zoltán** alkotásaival illusztráltuk.

vers

Tomić Glória

Alvásparalízis

Kéthetente
egy fekete lidérc
álmokat fúj a szememre
véres álmokat
csak akkor ébredek fel
ha már nagyon
nyomja a mellkasom
lebilincselve figyelem
mindig mondogatok
magamban valamit
ha enged is mozogni
levegőt nem kapok

Savas tenger

a félelem fagyos érintése ismét utolért
kellett nekem azon tűnődnöm
honnan ered a gondolat
amely kioltaná a fekete tüzet
fagyos szívemből
ismét utolért a halál
két maszkja volt mindkettő eltörött
hosszú és mély volt a gyászom
halott öcsémre gondolok
akit a savas tengerhez küldtem
ott nincs idő ott nincsenek zajok
csak halhatatlan szörnyek és faházikók

újgyakorlat

BOSSZÚ

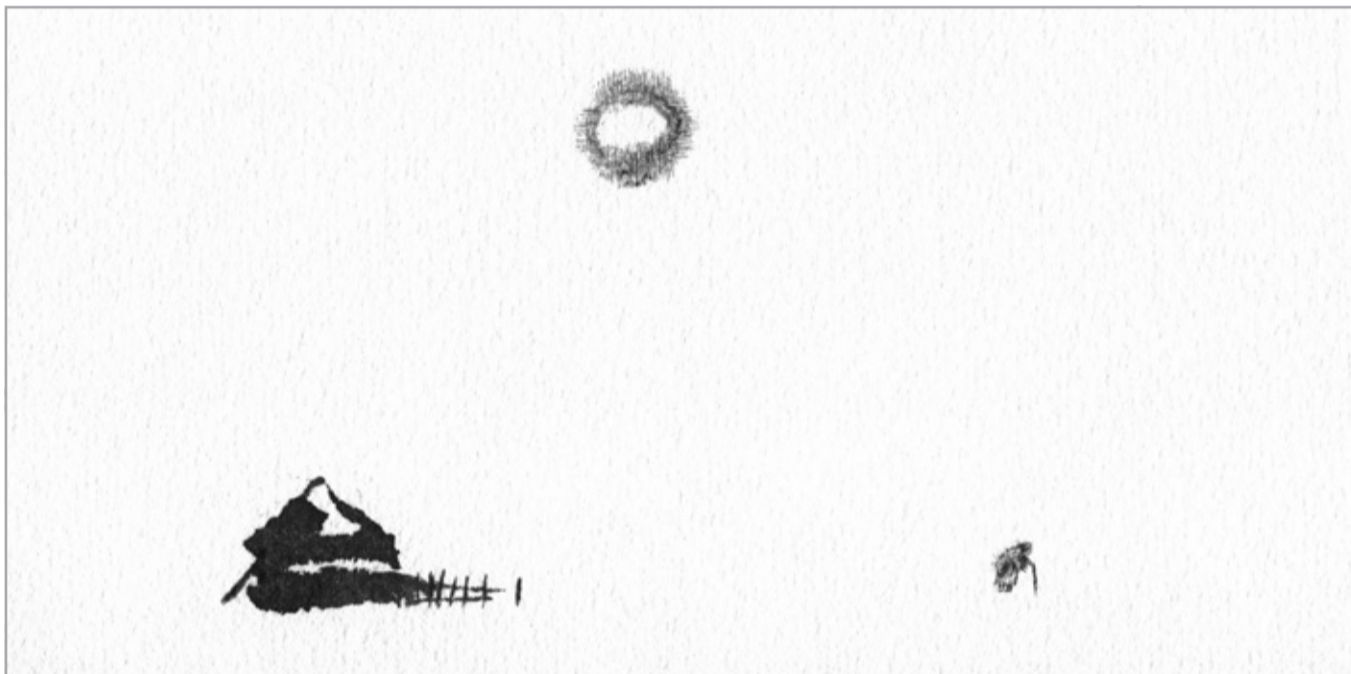
Állok a koporsó előtt. A nagyapám koporsója előtt. Gyűlnek az ismerősök. Arcukon szomorúság, együttérzés. Mindenki odajön hozzám, részvétet nyilvánít. Hirtelen feltűnik egy idegen arc. Egy idegen arc két kisgyerekekkel. Soha nem láttam még. Magas, őszülő hajú férfi. Egy óvodáskorú kislánnyal és egy kislakolás fiúval. A férfi hasonlít valakire. El kell gondolkodnom, hogy kire is. Végül rájövök. Az anyukámra. Kutakodom az emlékeim között, és eszembe jut a nagyapám egyik ré-

szeg pillanata. A fiáról beszélt. Nem értettem, miért. Hiszen nincs neki fia. Csak egy lánya van, az anyukám. De most, hogy látom ezt a férfit, kétkedni kezdek. Mindig azt hittem, hogy a nagyapa csak összevissza halandzsázik, amikor a nem létező fiáról beszél. Azt hittem, hogy képzeleg. Hogy csak szeretett volna egy fiút. De most, hogy itt áll előttem ez a férfi, és felidézem a nagyapa utolsó szavait, amit anyának intézett: „Keresd meg a fiam!”, rájövök, hogy a képzeletbeli fiú mégis létezik. És a nagyapa

miatta halt meg. Miatta ivott annyit. Miatta csődölt be a mája. Az én hón szeretett nagyapám. Ezt nem ússza meg! Nyugalmat erőltetek magamra, és végighallgatom a pap prédikációját, a nagyapa elbúcsúztatását.

A toron az idegen férfi köhögni kezd. Arca eltorzul, nyakához kap. Kifordulok a teremből, kimegyek az udvarra, és rágyújtok. Perceken belül meghallom a mentőautó visító szirénáját. Elnyomom a cigarettám, és azt suttogom: – Megbosszultam, nagyapa.

Király Réka

MILYEN KELLEMES

Öntudatlanul zuhantam ebbe a mély gödörbe, ahol mint a trambulin, olyanok voltak a falak. Csapódtam egyik kétségőzönből a másikba. Így tengődtem hosszú ideig. Elvesztettem az örömfalakat a napom során, érdektelenséggel fogadtam minden eseményt körülöttem. Úgy élttem, hogy nem éltem.

Az őszi kocsonyás időben cipőmtalpára tapadtak a falevelek, és a szélről kifújta kezem hiába kenegtettem, egyre rosszabbul viselte a lehelést. Fájdalom tükröződött arcomon, emiatt inkább kerültem az embere-

ket. Koncentráltam a munkámra és a kötelezettségeimre. Összecsaptak a hullámok a fejem felett, és amíg azokat próbáltam kordában tartani, elhagytam magamat. Nem főztem már többet magamra. A családomat is havi egyszer látogattam meg rohanva.

Zubogott a forró víz a kádba, amint megnyitottam a csapot. Rendhagyó módon hátrahagytam a szokásos zuhanyzást. Találtam egy illatos fürdőbombát a mosógép tetején, trehányan belehajítottam a folyadékba. Meztelen utánamásztam. Amint

ráterősen eresztettem bele végtagjaimat a kellemesen meleg hőmérsékletű vízbe, furcsa kis bizsergés kapdosta testem. Váratlan zeneszó hangzott fel levett nadrágom farzsebéből. Egykor, amikor beállítottam ezt a zenét csengőhangnak, még nevetve énekeltük dallamos szövegét. Azok az idők többrétegű zsákokba burkolódtak. Mintha erre a pillanatra elereszthetném végre magam. Minden olyan kellemes. Csodás. A zene refrenje tombol, és a legjobb része még csak ezután jön. Az, amit többé már nem hallhatok.

Mándity Blanka

EZ NEM AZ A TÖRTÉNET

Egyedül ülök a mocskos, hideg csempén egy omladozó épületben. A hátamat nekítámasztom az omladozó vakolatú falnak, és várom, hogy bekövetkezzen, aminek be kell következnie. Csend van. A lámpák vibrálnak, némelyik már nem is ég. A levegő dohos és párás. Nyomasztó. Tőlem nem messze egy ajtó, oda kell majd bemennem. Ott fog minden megtörténni. A helyiségben ezen az ajtón kívül még egy ajtó van, ablak nincs. Azon az ajtón jöttem be. Beléptem ide, ahol minden véget fog érni.

A mellettem lévő ajtón kilép a fehér köpenyes. Rám néz, és bólint, hogy mehetek. A gyomrom görcsbe rándul. Még meghátrálhatok, de nem teszem. Tudom, hogy ezek után már jobb lesz. Megszabadulok a sok szenvedéstől és kintől.

Az ajtó mögötti helyiség szűk és hideg. Az ajtóval szemben van egy kis ablak, amelyen át látni a borús égboltot. Az ablak előtt egy rozoga faszék, oda kell leülnöm. A fehér köpenyes a szék melletti kis asztalnál áll, amely tele van számomra ismeretlen fémtárgyakkal. Leülök a székre, és várok. A falak fehérek, itt-ott penészesek. Becsukom a szemem. Megpróbálok minél kevesebbszer levegőt venni, mert a nyitott ablak ellenére is bűdös van. Hallom, hogy a köpenyes közelebb lép. Kinyitom a szemem. Hátrattett kézzel áll előttem, és nála van az eszköz. Tudom. Az jelenti számomra a véget és a kegyelmet.

Becsukom a szemem, nagy levegőt veszek, és várom, hogy kezdődjön. A fémeszköz hozzáér a fülemhez. Az elsülés előtti néhány pillanatban

elkezdok pánikolni. Hallom a kattánást. Éles fájdalmat érzek a fejemben, sípol a fülem. Érzem, ahogy a meleg, ragacsos, gennyes anyag végigfolyik a nyakamon. Lassan enyhül a fájdalom. Megnyugszom. Minden rendben van. Felnézek a fehér köpenyesre. Bólint, hogy befejezte. Felkelek és kisétálok.

Kifelé menet alaposabban megnezem az épület belsejét. Nem értem, hogy lehet ilyen állapotban egy közegészségügyi intézmény. Az emberben olyan érzést kelt egy sima fülmosás, mintha kivégzésre menne. De már jobban vagyok. A fülem kevésbé fáj, és már jobban is hallok. Kilépek az ajtón a nagyvilágba, abba a világba, amely nem néz ki annyira mocskosnak, mint az épület, ahonnan az imént kiléptem. Mégis az. Sőt sokkal mocskosabb.

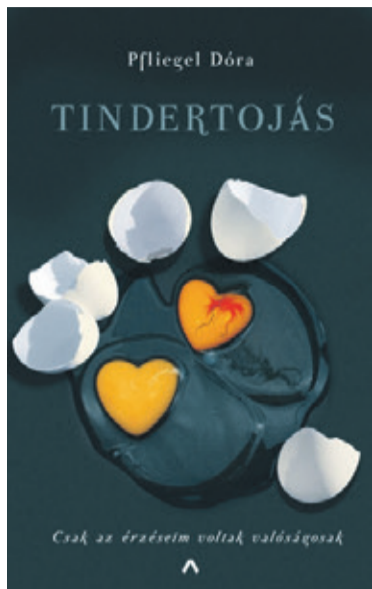
Krisztián Noémi

TINDERTOJÁS

Pfliegel Dóra: *Tindertojás*, Atheneum Kiadó, Budapest, 2019

A kötet a szerző második regénye, és úgy tűnik, nagyon fontos társadalmi jelenséget ábrázol benne, még ha fikciós szinten is, bár, bevallom, számomra idegen ez a világ.

A könyv jól szerkesztett, könnyen olvasható. Két párhuzamos szál fut benne, a férfi és a nő története, és van egy csavar is a sztoriban, amit persze nem árulok el. Az alaphelyzet, hogy a főhős nő rosszul érzi magát a házasságában, férjéhez nem fűzi bensőséges kapcsolat, annak ellenére sem, hogy közös gyermekük van, Ivánka. Amikor a férj hosszabb időre külföldre megy, a főhős nő kissé intrikus barátnője segítségével – aki párkapcsolati kötődésre nem nagyon képes – regisztrál a Tinderre, és randevúz. Közben párhuzamosan megismerjük az egyik tinderező férfi életét is, párkapcsolati nehézségeit.

Egyébként úgyszintén a tinderezésről szól a 2017-ben Tóth Anikó Dóra tollából született *Jobbra húzott történetek*, amelyben realista interjúk szerepelnek sikeres és kevésbé sikeres pártalálásokról. Arányosan szerkesztett, dokumentarista mű. A jobbra húzás azt jelenti, hogy aki e párkereső,

telefonon használható applikáción tetszik, azt jobbra húzzuk.

Meddig mennél el a szerelemért? Meddig mennél el egy ismeretlen kedvéért? – szól a kötet ajánlója. Izgalmas kérdésfelvetés. Főként, hogy ha romantikus XIX. századi szerelemre gondolunk, akkor Austen regényei és hősei juthatnak eszünkbe, esetleg az *Üvöltő szelek* Brontétól. De a mi korunk szerelmei talán már nem ilyenek... Sőt biztos. Meggyőződésem, hogy az internet világa ártott a párkapcsolatoknak. Ugyanis amíg nem volt cset és e-mail, a pároknak egymással kellett megbeszéliük a gondokat. Onnantól kezdve beléphetett egy láthatatlan harmadik, egy megértő kollégáné, de akár ismeretlen is, akinek lehetett panaszkodni. A valódi pár meg legtöbbször csak világító csetablakokat látott a monitoron, és a szerelme hátát. E regényben kevésbé érthető, hogy a főhős nő, Márta miért kommunikációképtelen a férjével. Persze

állhat emögött egy feldolgozatlan gyász, amelyről a regény elején olvashatunk, hogy a nővére meghalt tizenkét évesen, az ő születése előtt. Amolyan helyettesítő gyermek volt tehát, még ha külsőleg teljes ellentéte is a nővérének. Bár azt mondják, ilyen helyzetekben könnyebb a szülőknél a gyászfeldolgozásban, ha ellenkező nemű gyermek születik. A lényegre térve, a főhős nő beleszeret az ismeretlen, virtuális udvarlóba. Első randijukig intim képeket küldözget neki, kitarulkozik. Türelmetlen lesz a gyermekével is, annyira várja a találkozást. Amely persze katasztrofálisan végződik. A férfi el sem megy a randira, előtte azt hazudja, hogy Dubajban üzletel.

Talán túl konzervatív vagyok, de számomra érthetetlen ez a jelenség. Hogyan lehet úgy beleszeretni valakibe, hogy nem is látjuk? Megosztani vele legbensőbb titkainkat? Hanyagolni gyermekünket? Majd kiborulni egy olyan történet miatt, amely a valóságban

nem is létezett? Milyen illúzió, milyen vágy hajtja a szereplőt? Esetleg érzelmi éretlenség? Társfüggőség? Aki nem ismeri ezt a világot, a regény segítségével elmerülhet benne: megismerheti, hogyan épül fel egy virtuális kapcsolat, melyek a stációi. Már csak emiatt is érdemes elolvasni a könyvet, és a történet végén a csavar is meglepő. Hozzáteszem azonban, érdemes lett volna a férjet összetettebb jellemnek ábrázolni, így kissé papírmásé figura marad. Sokkal többet megtudunk a virtuális férőről, bár a regény végén levő csavar miatt kételkedhetünk abban, hogy mindez csak kitaláció volt-e.

Összességében azoknak ajánlom e könyvet, akik nem jártasak a virtuális ismerkedés világában, avagy ha jártasak, szeretnék újraélni. A könyv szerkezete világos, átlátható, és nyelvhasználatában is érzékelteti az árnyalatokat, amelyek a hétköznapi beszéd és a virtuális térben folytatott beszélgetések közt megjelennek.

HÁBORÚ A CIVILEK ELLEN

Terror 1918–1919. Forradalmárok, ellenforradalmárok, megszállók. Szerk. Müller Rudolf – Takács Tibor – Tulipán Éva. Jaffa Kiadó, Budapest, 2019

A magyar történelem 1918 és 1920 közötti rövid időszakában – amelyet a történészek gyakran forradalmak korának is neveznek – annyi minden történt, mint a megelőző évtizedekben együttvéve. A háborús vereség következtében kitört az őszirózsás forradalom, és Magyarország államformája először lett (nép) köztársaság. A polgári demokratikus kormányt a Kun Béla vezette kommunisták buktatták meg, és kikiáltották a Tanácsköztársaságot. A belpolitikai zűrzavarból végül az ellenforradalmi mozgalmak kerültek ki győztesen, aminek eredményeképp létrejött a Horthy-rendszer. Eközben, a politikai válságot kihasználva, az önállósodó nemzetiségek nagy területeket szálltak meg, a románok ideiglenesen még Budapestet is elfoglalták. Mindezeket az eseményeket a civil lakosságot ért erőszak és terror kísérte. Éppen ez a témája a *Terror 1918–1919. Forradalmárok, ellenforradalmárok, megszállók* című könyvnek, amelynek szövegét az Erőszak-történeti Munkacsoport és az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára rendezésében 2018. november 22-én megtartott azonos című konferencia előadásaiból készült tanulmányok adják.

A kötetben Dévavári Zoltán, Hatós Pál, Lönhárt Tamás, Paksa Rudolf, Szeghy-Gayer Veronika, Takács Tibor és Varga Krisztián egy-egy tanulmányát találjuk. Az írások két irányból közelítik meg

a civil lakosságot ért társadalmi erőszakot. Egy részük a széteső történelmi Magyarország vidéki, valamint a szerbek, a románok és a csehszlovákok által megszállt magyarok területén történt atrocitásokat mutatják be. Másik részük az események egy-egy szereplőjének életútját elemezve igyekszik árnyalni a különböző emlékezetpolitikák által gyakran eltorzított képet a vörös- és fehérterrorról. Hozzá kell tenni, hogy a kötet címe 1918–1919-et adja meg időkeretnek, tanulmányai azonban összességében sokkal tágabban, az 1910-es évek elejétől egészen 1925-ig kísérik végig az erőszakos események történetét.

A könyvet elolvasva elmondhatjuk, hogy bár számos szakmunka vizsgálta már a forradalmak korát, a kötet több újdonsággal is szolgál a történelem iránt érdeklődők számára. Érdemes külön kiemelni Hatós Pál tanulmányát, amely az őszirózsás forradalom eddig szinte ismeretlen epizódját, a magyar vidék „nagy félelmét” mutatja be. Közismert tény, hogy a Károlyi Mihály vezette polgári demokratikus forra-

dalom Budapesten 1918. október 31-én, Tisza István meggyilkolását leszámítva, szinte vér nélkül győzött. A régi rendszer összeomlásával együtt azonban vidéken olyan spontán paraszti felkelés bontakozott ki 1918 végén, amely félelemnél is több települést érintett, a résztvevőinek a száma pedig a százazretet is meghaladta. Ebben a forradalomban a helyi szegényparasztság és a frontról hazatérő katonák úri kúriákat, kastélyokat, árukkal megrakott vasútállomásokat fosztogattak, gyűjtöttak fel, sőt az is előfordult, hogy a helyi szegények lerohanták a szomszéd falu vagyonosabb gazdáit. A „nagy félelem” egyik csúcspontja Kaposvár kifosztása volt 1918. december 11-e éjszakáján. Somogy megye székhelyén körülbelül ötszáz fő, zömében a környék parasztkatonasága, kiegészülve a külvárosi szegényekkel, valóságos szabad rablást rendezett. A rendet végül a Budapestről leküldött géppuskás tengerészkülönítmény állította helyre. Szeghy-Gayer Veronika írja, hogy Kassa előjárói pont a sorozatos fosztogatások és zendülések miatt hívták be a cseh és a szlovák csapatokat, annak reményében, hogy a megszállás véget vet az erőszakosorozatnak.

Ami egy délvidéki magyar olvasó számára felettébb öröndetes, hogy szűkebb pátriánkról is számos új ismeretet találunk a kötetben. Dévavári Zoltán teljes tanulmányát a Délvidéknek szenteli. Rámutat arra, hogy míg Magyarországon az 1918 és 1920 közötti átmeneti időszak után elindult a konszolidáció, addig Trianon után az SZHSZ Királyság részévé vált Délvidéken mindennapos volt az erőszak. Az ország

nagyobb politikai formációi – a Demokrata Párt, a Radikális Párt és a Horvát Parasztpárt – ugyanis valóságos párthadseregeket hoztak létre, amelyek az erőszaktól és a gyilkosságoktól sem riadtak vissza, hogy leszámoljanak a párt vélt és valós ellenfeleivel. A magyar és a német kisebbség ezen erőszakos szervezetek egyik fő célpontja volt, sőt Délvidéken a Demokrata Párt, a Radikális Párt és a Horvát Parasztpárt félkatonai alakulatai összefogtak, és összehangolták erőszakos akcióikat az itt élő kisebbségek ellen, holott ezek a szervezetek az ország más területein valóságos háborút vívtak egymással. Dévavári Zoltán munkája mellett Lönhárt Tamás Erdély „hosszú 1919-es évét” tárgyalva, a rövid életű Bánáti Köztársaság eddigi kevés ismeretanyagát bővíti néhány új információval.

A tanulmánykötet legnagyobb próbaköve mégis az, hogy miként közelíti meg a vörösterrot és az azt követő fehérterror, ugyanis ezen téma körül ma is adáz viták folynak, különösen a napi politika szintjén, mint ahogy Paksa Rudolf tanulmányában ezt megfogalmazza:

„Ezek a viták olyan kérdések körül forogtak, mint hogy melyik terrornak volt több áldozata, melyik volt a kegyetlenebb, és mivel menthetők fel úgy a »saját oldalhoz« kötődő terror elkövetői, hogy a »másik oldal« terrorjának elkövetői továbbra is »bűnösök« maradjanak. A viták tétje végső soron az volt, hogy miként lehet a hagyományos, politikai bal–jobb ellentétet fenntartani a saját csoporttudat megerősítésére. Ez a tudományosan nem különösebben termékeny, de annál több mí-

tosz berögzüléséért felelős pártos »vita« immár egy évszázada tartja foglyul a téma emlékezetpolitikáját, ami az osztársadalmi megbékélés és múltfeldolgozás szempontjából egyaránt káros.” (234–235. o.)

Szerencsére a kötet szerzői nem bocsátkoznak meddő, az áldozatok emlékéhez méltatlan számháborúba a vörös- és fehérterror mértékével kapcsolatban, és nem is próbálják felmenteni egyik oldal elkövetőit sem. Helyette a Tanácsköztársaság és az ellenforradalom terrorjának előzményeit, logikáját, motivációit próbálják felvázolni. Eközben az olvasó megismeri, hogy a különböző emlékezetpolitikák miként torzították el a száz évvel ezelőtti történet eseményeket. Ebből a szempontból érdekes olvasmány Takács Tibor munkája, amelyben azt mutatja be, hogy a korabeli ellenforradalmi sajtóorgániumok miként kreáltak valóságos rémtörténeteket Szamuely Tibor alakja köré, annak érdekében, hogy igazolják Horthy tiszti különítményeinek véres leszámolásait.

Összegzésként elmondhatjuk, hogy a *Terror 1918–1919* remek olvasmány, különösen Trianon századik évfordulójának évében. Igaz, magát a békediktátumot közvetlenül nem érinti a kötet, a Trianont megelőző események és a Trianonhoz vezető folyamatok jobb megértéséhez azonban kiváló segédesszék. Mindemellett a tanulmányokból azt is világosan láthatjuk, hogy milyen tragédiákat okoznak az olyan politikai ideológiák, amelyek magukat az egyetlen üdvözítő igazságnak mondják, a másképp gondolkodókra pedig elpusztítandó ellenségként tekintenek.

Patyi Szilárd

esszé

AZ ÉN XIX. SZÁZADOM

Oskolák és tudós tanárok a Délvidéken

*Délnek völgye, szívem titká-
nak régi hazája.*

(Vörösmarty Mihály: *Zalán futása*, IX. ének)

A Délvidéken – a Bácskában és a Bánságban – a feudális rendszer lebontásában döntő szerepet játszó 1848–1849-es forradalom és szabadságharc leverését követő abszolútizmus évtizede után, az 1867-es kiegyezés keretében helyreállított alkotmányos rend tette lehetővé a polgári közigazgatás megteremtését, csak ezt követően alakulhattak meg azok a választott vármegyei és községi közhatalmi intézmények, amelyeknek a hatáskörébe tartozott a gazdasági, a kereskedelmi és a kulturális élet megszervezése. A polgár többé nem volt alattvalója a hűbéri rendnek, szuverén formálójává és alakítójává lett a maga társadalmának, s ehhez az igényéhez és az ezzel kapcsolatos elvárásaihoz – a vállalkozásaihoz – idomította társadalmi és gazdasági intézményrendszerét is. A polgári Magyarországnak tájékozott, jól képzett, az ismeretekben járatos, döntésekre képes egyénekre volt szüksége. Gyári, üzemei, pénzintézetei vezetését és működtetését felkészült szellemekre bízta. A polgári társadalom meghatározó karakterét az a tudásmennyiség adta, amely mobilizálható volt vagyoni és szellemi gyarapodása érdekében. S e gyarapodással együtt nőttek a kulturális és művelődési igényei és elvárásai is.

A kiegyezés korának egyik meghatározó jellemzője az iskolarendszer nemzeti alapon történő újjászervezése volt. Ezért tűnik úgy, hogy a közös-

ség fölemelkedésének ügyét leg- hatásosabban és legeredményesebben azok a középiskolai – elsősorban főgimnáziumi – tanárok képviselték, akik a görög és a római klasszicitás nemes ember- és történelemértelmezéséből indulva jutottak el a nemzeti történelem és irodalom szellem-építő erejének fölmutatásáig. Tankönyveik és az iskolai értesítőikben közölt tanulmányaik kivétel nélkül minden esetben a nevelés erkölcsnemesítő szándékával születtek, mint ahogyan az erkölcsi elvárásoknak megfelelő utat járta a délvidéki magyar sajtó is, amikor az időszerű társadalmi kérdésekre hol történeti széttekintés, hol európai számvetés formájában fölkinálta a maga válaszait. A főgimnáziumok és középiskolák tudós tanárai – akiknek az esetek többségében a hírlapok arculatának meghatározásában is döntő szerepük volt – fedezték fel először a tudás és az ismeretek közösségformáló erejének jelentőségét, s ehhez médiaként az irodalmat használták. Az iskolai katedrák körül és a sajtó lapjain jelent meg először az a szellemiség, amely nemzeti irányultsága révén alakította és formálta az emelkedő polgár önismeretét és öntudatát.

1867 után a Bácskában és a Bánságban rövid két emberöltő alatt egyszerre kellett beépíteni a polgári gondolkodásba az antik világ közösségi értékrendjét, a kereszténység testvéri együttérzését, a reneszánsz egyéniségkultuszát, a fölvilágosodás racionalizmusigényét és a modern nemzeti elkötelezettség morálbölcséletét. Olyan kiváló tanáregyénségekre volt tehát szükségük az iskoláknak, akik tudás

és magatartás vonatkozásában kétezer év értékrendjének ismeretével rendelkeztek. Ezért van az, hogy a polgári társadalom vállalkozó és alkotó értelmiségének megteremtésében döntő szerepük volt az Eötvös József és Kármán Mór elképzelései alapján létrehozott középiskoláknak. A Bácska és a Bánság jelentősebb városaiban – Szabadkán, Zomborban, Újvidéken, Pancsován, Nagykikindán, Fehértemplomban és másutt – a kor európai színvonalához képest is jól képzett, a klasszika-filológia tudománya, az irodalom és a történelem terén kiváló ismeretekkel rendelkező tanárok nevelték az ifjú nemzedékeket, ebből eredően a tudós tanároknak meghatározó szerepük volt a polgári gondolkodás, világlátás és életvitel kialakításában. Közülük sokan országos hírű, nagy tekintélyű tudós társaságoknak voltak a tagjai, könyveik, írásaik egyaránt megjelentek Budapesten és más nagyvárosok kiadóinál. Meghatározó szerepük volt vidékünk magyar sajtóintézményének megteremtésében, mindamellett tudományos műveik megjelenésének hatalmas felületet biztosítottak az iskolai értesítők is.

Széjjeltekintés a hazában

A Bácskában a szabadkai főgimnáziumnak volt a legnagyobb hagyománya, a városi magisztrátus a Ferenc-rendi szerzetesek aktív közreműködésével már az 1740-es években kísérletet tett egy, a környéken kimagasló középszintű tanoda megalapítására. Az 1867 utáni újjászervezését követően virágkorát az 1890–1918 közötti három évtized idején immár főgimnáziumként élte, s döntő szerepe volt a város polgári társadalmának megteremtésében. Jó felkészült tanárai között a klasszika-filológia tudományában járatos Jámbor Pál a latin auktorok világába vezette be a diákjait, Toncs Gusztáv kiváló irodalomtörténész Mikes Kelemen, Kisfaludy Sándor, Vörösmarty Mihály és Arany János remekein keresztül szövegezte a magyar irodalom klasszikus hagyományairól, míg pályatársa, Loósz István már eljutott Ady költészetének és a modern magyar líra újító hatásának értelmezéséhez. Iványi István pedig a kétkötetes *Szabadka szabad királyi város története* (1886 és 1892) és a sokkötetes *Bács-Bodrog vármegye földrajzi és történelmi helynévtára* című munkáival nyújtott a polgár világához történelmi háttérrel.

Amíg Szabadka kiegyezés utáni évtizedeit a polgár föl- emelkedése, addig Zombor – Bács-Bodrog vármegye köz-

igazgatási központja – életét a beamteri életvitel és a honorá- ciori fegyelem alakította. A szerb tanítóképző mellett – ahonnan az egész akkori Szerbiát ellát- ták jól képzett tanítókkal – a magyar főgimnázium volt az az intézmény, amely meghatáro- zó szerepet vállalt a polgári értelmiség képzésében. S mert a két nemzeti közösség szorosan egymás mellett élt, Zomborban jött létre a szerb hősi énekek és a klasszikus szerb irodalom ma- gyar tolmácsolóinak lelkes írói köre: Radics György, Margalits Ede és Dömötör Pál könyveik sokaságában, valamint a helyi és fővárosi lapokban jelentették meg a fordításait. Margalits Ede történészként, Dömötör Pál költőként alkotott maradandót.

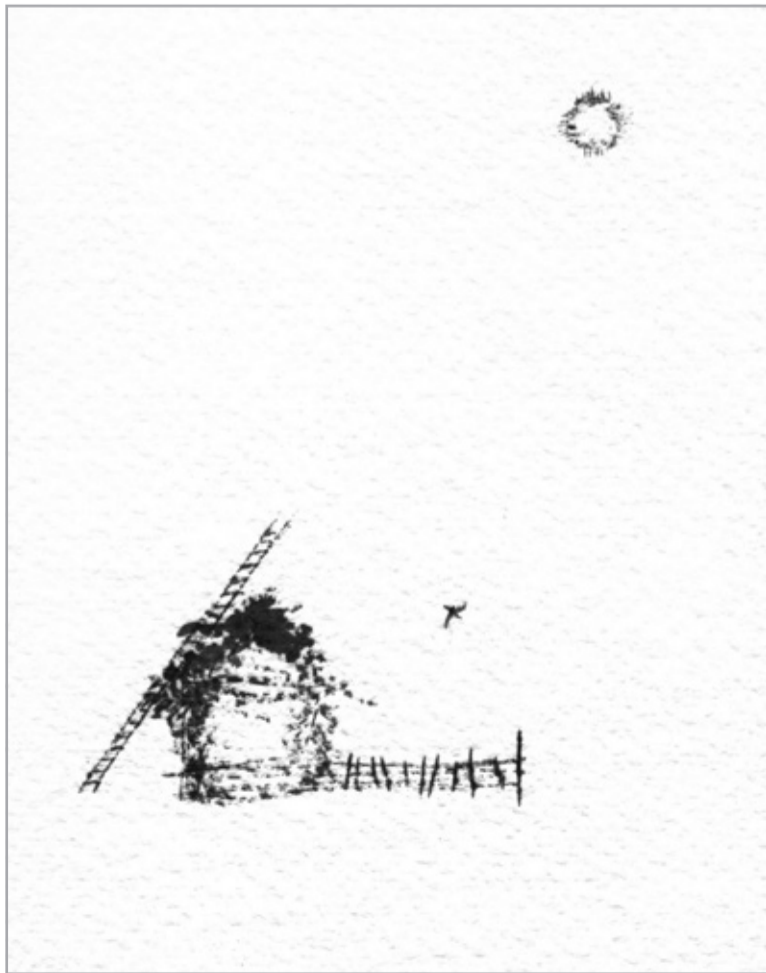
Újvidék a kiegyezést köve- tő fél évszázadban a szerb és a német kereskedők városa volt, az 1864-ben a Pest-Budáról a Duna-parti városba költöz- tetett Szerb Matica kulturális ha- tása eredendően meghatározta a város szellemiségét. Az 1810- es évek végén alapított szerb középtanoda mellett a magyar gimnázium csak később, 1873- ban Mészáros Nándor igazgató vezetésével kezdte meg műkö- dését, felvirágoztatásáért a sza- badkai Frankl István tette a leg- többet. Badics Ferenc, Fáy And- rás életrajzírója mellett a polgári fiúiskola természetrajz- tanára, az országos hírű botanikus, Zorkó- czy Lajos tűnt ki irodalmi mun- káival, a Fruška gora-i szerb kolostorok bemutatásával és az *Újvidék* című lapban közölt *Úti vázlatok Bosznia és Hercego- vinából* (1892) című útirajzával alkotott emlékezetes műveket, Avar Gyula pedig Gárdonyi Gé- záról jelentetett meg irodalom- történeti jelentőségű értekezést. Az újvidéki szerb gimnázium ta- nárai, Derra György és Brancsits Blagoje a Magyar Tudományos Akadémia megbízásából elkészít- tették a *Magyar–Szerb*, majd a *Szerb–Magyar Szótárt*. A *Petőfi a szerbekenél* (1911) című tanul- mány szerzője, Polit Vladislava pedig a magyar–szerb irodalmi kölcsönhatások egyik első kuta- tója volt.

Pancsován az 1870-es évek- ben a főrealiskolából főgimná- ziummá átalakított tanintézet- be a fővárosból sorra érkeztek az olyan kiválóan képzett tanárok, mint Fináczy Ernő, a klasszika-filológia, vagy Wigand János, a magyar, a német, a latin nyelv és irodalom tanára, akik néhány társukkal együtt megteremt- ték a város magyar művelődési intézményeit, beleértve a ma- gyar sajtót és az alkalmi könyv- kiadást is. A pancsovai szerb könyvkiadó 1881-ben *Narodna biblioteka Braća Jovanovića* címmel olcsó kis füzetsozo- zatot indított a szerb és az euró-

pai irodalom klasszikus művei- nek népszerűsítésére. 1882-ben e sorozat 47. füzeteként jelent meg Vitkovics Mihály *Skuplje- ni spisi Mihaila Vitkovića* című kötete, amely alkalmat adott a költő magyar és szerb iroda- lomban játszott szerepének érté- kelésére. Ebben a vidékünk első irodalomtörténeti párbeszédé- ben Piukovics Gábor és Rádits Dusan vállaltak döntő szerepet. S amikor a szabadkai Loósz Ist- ván a kortárs Ady lírájának ér- telmezésére vállalkozott, Rencz János gimnáziumi magyartá- nár *Vajda János költészete s a mai magyar líra* című tanulmá- nyával – amelyet a költő halála- nak évében, 1897-ben jelente- tett meg – ugyancsak a modern életérzés lírai megnyilvánulásá- ról értekezett.

A nagyikindai algimnázi- um kiváló tanára, Erődi Dániel – akinek korábban része volt a soproni Irodalmi és Művészeti Kör létrehozásában – jelentős szerepet játszott a város köz- művelődési életében is. 1885- ben *A közoktatás napi kérdé- séhez* című tanulmányában az államnyelv és a nemzetiségi kérdés összefüggéseiről érteke- zett. Igazán kimagasló azonban a főgimnázium evangélikus lel- késze, Jeszenszky Ignác alkotott *Kiáltó szó* című tanulmányával, amelyben az agrárszocialista mozgalmaknak kiszolgáltatott nincstelenek – kis parcellát mű- velő parasztok, földmunkások és a zsellérek – nyomorúságos sor- sát írta le. A tragikus elszegénye- dés okait a nagybirtok tarthatat- lan intézményében, a modern gazdálkodási ismereteket nélkü- lözni kénytelen paraszti közös- ség kiszolgáltatottságában és a bánási néptől idegen komun- nisztikus eszmék agitátorainak lázító ténykedésében látta. Mun- kája ismeretében benne a mo- dern magyar szociográfia egyik megteremtőjét tisztelhetjük.

Az egykori katonai határör- vidék egyik jeles központjának, Fehértemplomnak a főgimnázi- uma Bászél Aurél és Vajda Ká- roly révén a klasszika-filológia országosan ismert műhelye lett. Mellettük Sziklay Ferenc, a ma- gyar irodalom oktatója, Király Pál történettudós és Téglás Gá- bor archeológus, valamint Herr- mann Antal, a későbbi néprajz- tudós kezdte pályáját a határ- menti város középiskolájának katedráján; mindannyiuk éle- tében döntő szerepet játszo- tak a Néra-parti városban, a soknemzetiségű környezetben szerzett élmények. Szőke Endre és az eredetileg újvidéki Fogl János az al-dunai népek életének etnográfiai föltárásában játszott meghatározó szerepet. Munká- ik rendszeresen megjelentek a főgimnázium értesítőjében. Eredeti színteljesként a kornak,

Stiller Kálmán 1911-ben a *Fehértemplom és Vidéke* című hetilapban tette közzé *Boszniai úti képek* című élménybeszámolóját.

A középszintű tanintézetek – a főgimnáziumok, a reálta-
nodák és a polgári iskolák – ka-
tedrája és az iskolai értesítők
kínálta alkotói tér mellett 1867
után fontos szerep jutott az
irodalmi társaságoknak is. Az
1883-ban Zomborban megalakult
Bács-Bodrogh Vármegyei
Történelmi Társulat példája
nyomán 1894-ben Dömötör Pál
vezetésével alakult meg a Tóth
Kálmán Kör, amely azonban né-
hány év után megszűnt. 1906-
ban azután Vértesi Károly elnöki
irányításával kezdte meg műkö-
dését a Bács-Bodrogi Megyei Iro-
dalmi Társaság, amely elsősor-
ban a Nyugat-Bácska – Szabad-
ka és Zombor – olyan jeles íróit
gyűjtötte maga köré, mint Mil-
kó Izidor, Érdujhelyi Menyhért,
Pataj Sándor, Trencsény Károly,
Türr Antal, Dudás Gyula, Thim
József és mások. Közös voná-
suk, hogy a fővárossal szemben
műveikben a Bácska szellemét,
népének jellegzetes arculatát kí-
vánták megjeleníteni.

A teremtő irodalom igénye

Döntő jelentőségűnek vélem: a
Bácskában, a Bánságban abban
a pillanatban született meg az
újkorai értelemben vett irodal-
om igénye, amikor a táj embere
gondolkodásában és világképé-
nek kialakításában eljutott arra
a pontra, hogy már történetileg
is meg tudta határozni helyét a
világban, amikor tisztába jött
társadalomformáló képességé-
vel, és igénye támadt otthona
(a régió) szellemi erőforrásai-
nak megismerésére és föltárá-
sára. Régióinkban az irodalom
– a magyar nyelvújítási törek-
vésekhez hasonlóan – akkor
született meg, amikor a polgár
elég erősnek érezte magát ah-
hoz, hogy a konszolidálódott
társadalmi rendjén belül kul-
túrát teremtsen, s hogy múltja
megismerésének igényével egy-
szerre kitágítsa a maga jövőké-
pét is. Az 1880-as évektől kezd-
ve a Bácska és a Bánság íróinak
műveiben már tetten érhető –
elevenen él és munkál – a tá-
jélmény: Dömötör Pál, Margalits
Ede, Trischler Károly (Don
Carlos), Türr Antal (Del Toró),
Trencsény Károly, Vértesi Ká-
roly, Jámbor Pál (Hiador), Ré-
vész Ernő, Csupor Gyula, Szulik
József, Szász István, Perjessy
Lajos, Baloghy Imre, Scossa
Dezső, Sz. Szigethy Vilmos,
Kanizsai (Csuka) Ferenc és má-
sok életművében megjelennek a
helyi színek, élmények és han-
gulatok. Többségük életművé-
re nagy hatással volt a Bácska
nagy költője, a Baján tevékeny-
kedő Tóth Kálmán. A líra és a
dráma fogalma ekkorra már le-
tisztult, a próza azonban a tár-
cától az útleírásig, a publicisz-
tikától a regényig sajátos át-
meneti formákat ölt. A táj iro-

dalmának ihlető forrása azon-
ban a társadalmi élményekben
– olykor a társadalmi valóság
elutasításában – érhető tetten.
Könyvtárnyi az irodalma annak
a fejlődési folyamatnak, amely-
nek során a tárcairodalomtól
eljutunk vidékünk legkiválóbb
írói – Gozdsu Elek, Papp Dániel
és végül Kosztolányi Dezső –
prózavilágának kialakulásához.

A Bácska és a Bánság 1867 és
1918 közötti polgári társadal-
ma történetének fél évszázada
során a katedrális közelében, a
sajtó lapjain, az irodalmi társa-
ságokban és a szabad líceumok
kínálta fórumokon teljes szép-
ségében született meg és telje-
sedett ki a magyar irodalom és
az irodalommal kapcsolatos tu-
dományos élet. Amennyiben el-
fogadjuk, hogy az irodalom fel-
adata az ember lelki-szellemi vi-
lágának művészi (poétikai) esz-
közökkel történő megjelenítése,
úgy bizton kijelenthető, a jelzett
korszak idején íróink, költőink,
újságíróink és tudós tanáraink
versben, regényben, publicisz-
tikában, történeti, irodalom-
történeti és etnográfiai mun-
káikban megmutatták a táj és

lakója, a bácskai és a bánsági
ember közötti kapcsolat lényeg-
ét, megmutatták a bácskai és
a bánsági ember életének igazi
tartalmát. Mindemellett azon-
ban társadalmi problémák is
nyomasztották a polgárt, a szá-
zad végéhez közeledve a Bács-
kában és a Bánságban egyre fe-
szültebbé váltak a nemzetek kö-
zötti viszonyok, és egyre maga-
sabbra tornyosodtak fölébe az
egészségtelen birtokviszonyok-
ból eredő gazdasági problémák,
az elszegényedés, a megfizethet-
etlen bankhitelek kérdése és az
ősi birtok förlélésének-fölszámo-
lásának kényszere. A regények-
ben, a sajtó tárcairovatában
megjelenő publicisztikában,
az etnográfiai-népismereti és
szociográfiai tanulmányokban
a maga teljes valójában jelenik
meg a pusztuló társadalomban
helyét kereső ember tragédiá-
ja. Az 1867 és 1918 közötti évti-
zedekben a maga pompájában,
gondolati tartalmának teljes
mélységében bomlott ki tehát
a Bácska és a Bánság magyar
irodalma, amely élő és termé-
kenyítő hagyományként ma is
vállalható.

könyv

REGÉNYHEZ KEVÉS

**Bödöcs Tibor: Meg se kínáltak. Heli-
kon Kiadó, Budapest, 2019**

Ha szerinted az a szép, ami érdekel
nélkül tetszik, akkor lemaradtál a világ
esztétikai értékelésének trendjéről,
de legalább olvastál Kantot, vagy ha
nem, valahonét lekoppintottad állí-
tását. De Bödöcs Tibor regénybe
emelt szobafestőjéről ugye még
nem is hallottál! Különben tudnád,
mi a ténylegesen szép. Idézem is
nyomban, hogy esztétikai kérdések-
ben ezentúl ne legyenek kétségeid:
„Szép az, ami érintésre száraz,
dörzsálló, légáteresztő, és ki is van
fizetve.”

Derűs, takaros, megmosolyogtató
mondat, egy humoristától – mert
Bödöcs az – éppen ilyen derűs, takaros,
megmosolyogtató mondatokra szá-
mítunk. Különösen, ha olvastuk
előző, irodalmi paródiákat tartal-
mazó kötetét (*Addig se iszik*,
2018), amely elbűvölte a közönsé-
get. Regénye, a *Meg se kínáltak*
engem nem nyugtázott le, pedig
igyekeztem ráhangolódni.

Az elbeszélője, Magyar Oszkár
képzőművésznek indult, de (boros)pin-
cebal eset következtében elveszítette
ábrázoló talentumát, falusi szobafestő-
és mázóként keresi a kenyerét, ahogy
korosodik, többet áll a söntés mel-
lett, mint a kétágú létra fokain.
Rajztehetségével szellemi adottsá-
ga nem tűnt tova, különösen a be-
szédőkészsége irigylésre méltó,
képzőművészeti albumok révén jártas
a művészettörténetben és az eszté-
tikában egyaránt, járt külföldön,
mondhatnánk, világot látott ember,
aki szívacsaként szívott magába
minden megszerezhető információt.
Az utóbbi harminc évben – a rendszervál-
tástól kezdve – élénk figyelemmel
szemlélte a belföldi eseményeket.

Vezeték- és keresztneve beszélő
név, némi diszlexiával olvasva
Magyarországként hangzik, ami
nem rejtett utalás, hogy a narrátor
önmagában hordozza szülőha-

zaja problémáit. Csakhogy azokkal
szemben képtelen tényleges és
hathatós kritikával élni. Ahhoz
kevés a stadionmániás miniszter-
elnök, a gázszelőlőből lett milli-
árdos vállalkozó, az úrhatnám,
jómódjukban magukkal mit kez-
deni nem tudó kuncaftjai fölel-
getése, meg a végtelen, de meg-
szakításokkal előadott monológ-
jának egyetlen fültanúja, a pultoslány,
az egyedüli, aki nem iszik ebben
a könyvben. Még ha ennyire tömő-
ren is foglal állást, társadalom-
kritikának harmatgyenge: „Most
meg itt vagyunk lovak közé hajított
gyeplővel, a lelkek közt felrobbantott
hidakkal, a Soros György-vudubabá-
val közepén. Varacskos, régi kom-
csik, tuskófejű új barbárok, bár-
gyú kereszténydemokraták, hibbant
nácik, vízérkeresők, futóbolondok,
jobb sorsa érdemes feltehetségek,
ügynökök és tartótisztek, szinte
mindenki velük van most. Ott van
a házelnök a parlamentben, aki
úgy beszél, mint aki épp varangyot
kínoz, van az ifásbajszú köztársasági
elnök, az meg csak áll a posztján,
mint lófasz a hideg vízben, meg a
nagyfőnök, az El Capo, a Kicsi,
a Kisgömböc. A saját playboyok-
nak terület, asztalka van, hotelek
reggelire, újságok ebédre, kastélyok
vacsorára. Basszák meg a bankszá-
mlájukat a svájci szélfűkben!” A
humorista feladata a szórakoztatás
mellett a társadalmi kontroll is,
ám a közjogi méltóságok ocsmány
szövegkörnyezetbe helyezése
édeskevés ehhez. Bödöcs élőszó-
ban sokkal hitelesebb e téren.

A monológ nagy részének élmény-
gazdája az ugyancsak piktor Ferus –
a kötet dedikációja is neki szól –,
aki tényleges élményekkel tölti fel
a falusi szobafestők monoton
szellemi világát. Ferus és Oszkár
nem különül el élesebben egymástól
a szövegben, de érezzük, ha arra
vonatkozóan hangzik el a „meg se
kínáltak” panasza, hogy a munka
megrendelői nem tettek italt a
szobafestő elé, akkor az Ferus
gondolata, ha meg azt

Fekete J. József

közli általa, hogy anélkül lopták
szét az országot a nép feje fölül,
hogy ő is részesedett volna a
zsákmányból, Oszkár halljuk.

Egyébként a „ki beszél a műben”
kérdése teljesen érdektelen,
egyetlen beszélője és egyetlen
hallgatója van, a szövegben fel-
bukkanó többiek mindössze
ötletadói, tárgyai, dekorációi a
monológoknak. És ez a baj,
ezért nem regény a *Meg se kí-
náltak*. Amilyen olvasmányos és
szórakoztató a könyv 45 rövid
fejezete, olyannyira könnyen
feledhető mindegyik része és az
egész írásmű egyben is.

Ahhoz, hogy ez a csapongó
monológ regény legyen, hiányzik
belőle a felépítés, a tartás, a
valahonnet valahová vezető
történetvezetés, az érzelmi fo-
kozás, a tetőpont, majd az ívelés
levezetése, vagy például a leírás
– ami a festészet iránt rajongó
elbeszélő esetében módfelett
különös. Persze az sem ártana,
ha jelenvalóként bukkannának
föl egyéb regényalakok, akiket
az író mozgathatna, dramatizált
párbeszédbe hozná őket egy-
mással. Nem az eddig felsoroltak
teszik a regényt regénnyé, az
biztos, de ezek is. A kényeseres
monologizálás, a néma hallgató
kevés hozzá, még ha a beszélő
teszi is a szépet a hallgatójának
– tapasztalhatóan erőteljesen és
véltetően eredménytelenül. A
módszeres alkoholizálás terén
viszont van esélye, miként a
szobafestők mellett másoknak is.

Ugyanakkor a derűs, takaros,
megmosolyogtató mondatok
remekbe szabottak. Úgy tartom,
hogy ha irodalmat olvasok, az
szórakoztasson valami módon,
Bödöcs könyve ezt a humor révén
teszi. Páratlan ötletei, fordulatai
a remek humoristát mutatják,
ám ez a munkája nem ütötte egy
csapásra regényíróvá.

Kár. Szurkoltam neki.

Ám még semmi sincsen veszve.
Rejtő Jenő is *A három testőr
Afrikában* után megírta a
Csontribiádót.

könyv

A PUSZTULÁS ÉS AZ ÚJJÁSZÜLETÉS KÉPREGÉNYE

Fehér Miklós

16 év, 193 szám, 32 kötet és 1 óriási médiahack. Ez a *The Walking Dead* – *Élőhalottak* című nagy sikerű amerikai képregény végső mérlege az irodalmi és/vagy popkultúrában. Robert Kirkman képregényíró tavaly júliusban könyörtelen hirtelenséggel, egyik pillanatról a másikra véget vetett saját történetének. Ezt megelőzően a képregényt kiadó céggel egyeztetve húzott még egy váratlant, és további három szám borítóját megjelentetve az egész világot becsapta, hogy a 193. számban a történethez hűen lezárja kreált univerzumának és karaktereinek sorsát.

A *The Walking Dead* 2003-as indulásakor kevesen sejtették, hogy világraszóló siker kerekedik a projektből. Még maga az Image Comics kiadó sem fűzött túl sok reményt a dologhoz, hiszen a zombis tematikát csak másodrangúként szerették volna megtartani: Kirkman a vezetőségnek idegen lények inváziójával adta elő a sztorit. Az első szám megjelenésekor gyorsan nyilvánvalóvá vált, hogy az író egyszerűen hazudott a kiadónak, ám az Image a remek fogadtatás miatt nem dobta el az ötletet, s utólag kijelenthető: jól döntöttek. A sétáló holtak fenekestül felforgatták nemcsak a képregényipart, de a sorozatok világát is. Két, a *The Walking Dead* világában játszó széria az AMC csatorna zász-

lőshajósa, egy további spin-off pedig később születik. Bár az anyasorozat első évada nem aratott osztatlan sikert, a 3–6. szezonig tartó időszak a mai napig az amerikai televíziózás legsikeresebbje, amit még a *Trónok harca* sem tudott felülmúlni. A sorozat és a képregény minősége azonban korántsem említhető egy napon – utóbbi színvonala magasabb és stabilabb.

Kirkman szüleménye a remek grafikusoknak köszönhetően pazar képi világgal társult: nem volt hiány az élethű groteskségből, az erőszakból, a poszt-apokaliptikus környezet sivárságából. A kezdeti fázisban az író részletekig menő leírással építi fel szereplői mögé az étert, hogy az olvasó később otthonosan mozogva ebben a környezetben már inkább a karakterekre fókuszáljon. Bevallom, a karakterközpontú elbeszéléseket jobban kedvelem a cselekményorientáltaknál: egy-egy kedvenc meghurcolása vagy búcsúja napokig velem marad, hiszen több szálon tudok azonosulni az életükkel. És ez nincs másképp az *Élőhalottak* posztapokaliptikus világában sem. A *The Walking Dead* valójában sohasem a zombikról vagy – ahogyan a szereplők hivatkoztak a halott lényekre – a sétálókról, a járkálókról szól, hanem arról, hogy mit tesz és mivé lesz az ember, amikor a civilizációt kihúzzák a lába alól. Rick Grimes

egykori rendőr és társai számtalanszor megmértetnek ebben az univerzumban, s szinte nincs köztük olyan, aki ne veszítené el legközelebbi családtagját vagy barátját. A megpróbáltatások folyamánként a képregény felé felértékelődő mérföldkőhöz érkezik Rickék csoportja: a vezetőszeremben díszelő seriff ekkor jelenti ki, hogy nem menekülnek tovább, nem térnek vissza a védtelen országútra, s ha kell, háborúzni fognak azért a településért, ahol a romokon újraépítenék a civilizációt. A *The Walking Dead* éppen ezért a pusztulás és az újjászületés körkörös mozgásában él, ahol a karakterfejlődés a legnagyobb hangsúlyt. Kirkman az utolsó, 193. szám után hosszú levelet közölt: állítása szerint korábban egyszer már szeretne volna lezárni a történetet, de az elképzelt befejezés nem illett bele a világába. Utólag elmondhatjuk, hogy az a végső, amelyben az utolsó képkockák Rick Grimes szobrát és a kipusztult falvakat ábrázolják egy arra kószáló zombival, valóban nem felelt meg a képregénynek. Az író a valódi befejezésig több történetzsalat mutat be és vezet végig, érthető filozófiai háttérrel fektet le karakterei elé, s hitelesen prezentálja a motivációikat. Persze, az *Élőhalottak* nem hibátlan: Kirkman látványosan szenvedett női szereplői megírásával, bár a másfél évtized alatt ebben

is sokat fejlődött. Akik a képregény olvasásakor a kérdésekre kerestek választ, hoppón maradtak, de a grafikai megoldások berkein belül lényegtelen volt, mi okozza az apokalipszt, vagy hogy akad-e gyógyír a fertőzésre. A *The Walking Dead* a katasztrófa sújtotta milliójé ellenére is mindig a reményről szolt, annak meglétéről és hiányáról.

színház

MÉG EGY FÉRFIT MIRANDOLINÁNAK!

Mezei Zsófia

Carlo Goldoni: A fogadósnő; Zentai Magyar Kamaraszínház, rendezte: Mészáros Tibor

A Zentai Magyar Kamaraszínház színpadán december 14-én olyan előadás bemutatására került sor, amely a nő és a férfi közötti viszony sohasem unalmas témáját helyezi középpontba és egyéni megvilágításba.

Rendezője, Mészáros Tibor már nem első ízben dolgozott a zentai színtársulat tagjaival, hiszen az előző évadban Molnár Ferenc *Liliomját* vitte színre

velük. Az esendő és végsőig hűséges Julika figurájának viszont éppen az ellenkezőjével találkozhatott a közönség a Lőrinc Tímea által megformált főszereplő, Mirandolina alakjában, hiszen Lőrinc erőteljes sugárzó jelenléte és a fogadósnő domináns, sőt manipulatív személyisége köré épül a darab cselekménye. Mirandolina apja halála után egyedül vezeti az örökölt fogadót olyan magabiztossággal, amit csak a kivételesen erős nők mondhatnak magukénak, és persze, hogy jelleme még izgalmasabb legyen, a siker érdekében

megannyi férfivendég és alkalmazott esik ravasz csapdájába. A komoly elköteleződés lehetősége viszont természetesen fel sem merül benne, ugyanis ereje és hiúsága ezt nem teszi szükségessé. Az udvarlók csupán önértékét és vagyonát hivatottak növelni, hogy erejét még jelentősebbnek érezhesse. A nőgyűlölő lovag jelenléte csupán izgalmas kihívást jelent a számára. Valódi jellemváltozáson tehát csak a Dévai Zoltán által érzékletesen megformált Rippafratta lovag megy keresztül, aki Mirandolina fondorlatos, hízelkedő közeledésének eredményeképpen éppen abba a hibába esik, amit leginkább elkerülni igyekszik, vagyis, hogy szerelembe esve kiszolgáltatottá váljon, és kiforduljon önmagából. A két egyórás felvonás során lassan kibontakozó vonzalma a fogadósnő iránt viszont végül kissé elnagyolt értelmezést nyer, miszerint Mirandolina számára ő valóban csak egy újabb trófeát jelent.

Az előadás érdekessége, hogy a rendező által megálmodott jelzésértékű díszleten kívül nincs a színpadon egyéb berendezési tárgy, ami a hagyományos produkciók esetében hangulatteremtő funkcióval bír. A színészek ez esetben dicséretes kidolgozottsággal, pantomimszerűen érzékeltették a jelenetek szükséges kellékeit, ami által a látottak még izgalmasabbá váltak. Hasonló rendezői koncepciót sejtet az a megoldás, miszerint a színészi játék által megjelenített tárgyak hangját ugyancsak az éppen nem színen lévő művészek hozták létre sokszor komikus módon, lufi, lábas, poharak vagy hangszereik segítségével. Az előadás zenéjét szintén a színészek szolgáltatták,

mintegy kiegészítve egymás jeleneit, nem kis pontosságról és odafigyeléssel téve tanúbizonyságot.

A Janovics Erika által tervezett jelmezek kortárs stílusuktól függetlenül is megidézik a kosztümös előadások hangulatát, illetve a fényűzést, amely ebben az esetben a képmutatás fontos kelléke. Harsány színeikkel a ruhák mintha az egyes szereplők ostobaságát lennének hivatottak kifejezni. Általuk a mellékszereplők szinte önmaguk karikatúráivá válnak, csupán Rippafratta lovag és Mirandolina jelmezei árulkodnak viselőik kifinomult szelleméről a maguk kihívó módján.

A produkció emellett nemcsak részleteiben árulkodik a társulat összehangolt munkájáról, hanem a nézőben alapvetően azt az érzetet kelti, hogy a színészek valóban egymást érezve, egymásra figyelve hozták létre az előadást. A csapat munkáját jellemző összhang a társulat eddigi játéknak is egyik legnagyobb erénye, amely nagyban hozzájárulhat a sikeres alkotási folyamatokhoz.

Szereplők:

Rippafratta lovag – Dévai Zoltán
A lovag szolgája – Papp Arnold
Forlipopoli, örgróf – Nešić Máté
Albafiorita, gróf – Virág György
Mirandolina, fogadósnő – Lőrinc Tímea (*Pataki-gyűrű díjas*)

Fabrizio, a fogadó pincére – Szilágyi Áron

Ortensia, színésznő – Verebes Judit

Ének-mentor: Koncz Éva

Jelmez: Janovics Erika

Díszlet: Mészáros Tibor

Rendező: Mészáros Tibor

Fotó: Herédi Krisztián

A CASTEL GANDOLFÓ-I ÖTLET

Orosz András

III. Ferenc pápa a nyári rezidenciáján pihent. Gondolataiba merülve üldögélt, és gondolkodott, szomorkodott. A ferencesek jelentették neki, gyakori, hogy síró emberek mennek hozzájuk, mert elromlott az okostelefonjuk vagy a számítógépük, ezért nem bírnak dolgozni. Eszébe jutott a sok kilátás nélkül felnövő gyerek, amilyen ő is volt, a favelák világából, ahol Jézus, a katolikus hit és a szocializmus egyet jelentett. Így eszébe jutott Jézus is, amikor kiverte a templomból a kufárokat kötélből font ostorral, és a pénzváltók, akik sanyargatták a népet. Ma is – gondolta – vannak ilyen kufárok és pénzváltók. Aztán fiatal éveire gondolt, amikor – már Európába kerülve – a bencésekhez járt, az „Ora et labora” (Imádkozz és dolgozz) alapelvet örökre magáévá tette, és csodálta a kézi módszerrel készített levendula-illóolajat és a bort. Aztán eszébe jutottak a ciszterciák, akik feltörték az erdők földjét a 11. században, és elindították Európát a fejlődés útján, majd a clunyi mozgalom tüzeire gondolt, amely tízezreket vitt ismeretlen országba harcolni. A vatikáni könyvtár iránt egyre kevesebben érdeklődtek, úgy hitték, hogy az elavult tudás nem tudás. A tűz hiányzott az egyházból. A templomok üresen kongtak, némelyiket el kellett adniuk, raktárak, irodaházak, gyárak váltak belőlük. Tűz és egyház, ima és munka... és tudás!... Aztán támadt egy ötlete. Azaz felgyulladt benne a tűz.

Magához hívatta a jezsuiták, a ferencesek és a bencések rendfőnökét. Beszélgettek. A fő kérdés: Mi a gond? Gyorsan megállapították, hogy a modern cégek a programozott elavulás által a megélhetés peremén tartják az embereket. A ferences rendfőnök mondta, hogy immár nem jelent gondot a szerzetesek kérdése, mert a 21. századi nagy katasztrófa óta eltelt időben az emberek elszegődnek szerzetesnek napi egy étkezésért is. A bencés rendfőnök hozzátette, hogy a novíciusok egyre képzetlenebbek, és a kiváló termékeiket sem tudják eladni. Aztán a pápa adta elő az ötletét: először a számítástechnikát kellene stabilizálni, hogy a hívek legalább így kapcsolatban állhassanak egymással. Tudta, hogy a gyárak az informatikai cikkek árát minden országban a közepes fizetésűek teljesítőképességéhez igazítják, ez nagyjából tíz-hússzorosa a valódi árnak, különösen a szoftvereket illetően, ahol az ár lehet százszoros is. Azt is tudta, hogy amennyiben ez megváltozna, akkor a világgazdaság új irányt venne. A ciszterciakat akarta felfuttatni ismét. Új feladatot szánt nekik.

A kérdés megoldható, mondta a jezsuita rendfőnök, aki maga is informatikus volt. Egy év kell az első eredményhez, a teljes átalakuláshoz pedig négy-öt.

– Minden novíciust tesztelünk, és akiknek az informatika valamely részéhez van tehetségük, elküldjük a legjobb, de a közepes egyetemekre is. A profitban érdekelt informatikusok azt mondanák, hogy butaság tartós számítógépeket gyártani, újítani kell, fejleszteni, a régit pedig eldobni, holott a régi programok jól futnának az új gépeken – mondta. Mindehhez azonban az kell, hogy a Szentatya a biztos hozamú értékpapírjai közül egy kevésről lemondjon. Összességében nagyon kis összegről van szó. De senki semmiről se tudjon, majd csak akkor, ha kijönnek az első új generációs számítógépek.

A jezsuita rendfőnök már nagyjából tudta, mi a megoldás.

– Egy svájci, hegyi, kicsinek éppen nem mondható kolostorban lassan összegyűjtenénk a legjobb szakembereinket. Közben lassú építkezés folya a hegy gyomra felé. Ott laknának a programozók. A hegy

belsejében senki nem láthatja, min dolgozunk, azaz hogy dolgozunk-e egyáltalán. A kitermelt kőből templomokat építenénk a környéken. Jól megvizsgálánánk az aktuális szoftver- és hardverplatformokat és a nyílt forráskódú rendszerprogramokat. Aztán megírnánk a mi rendszerprogramunkat, és elkezdénénk írni a kommunikációs, szövegszerkesztős és a leggyakrabban használt programokat. Közben csak egymással és élőszóban kommunikálnánk. A középkori kolostorba a legújabb készülékek fognak érkezni, mondjuk a péksüteménnyel, szép lassan odaszívárognak az egyház legjobb programozói is. Elkezdjük a processzorok és alaplapok gyártását is.

A jezsuita rendfőnök hat hónap elteltével előállt az ötlettel. Bemutatta a 17 inches képernyőjű laptopot, amelynek a billentyűzete hátrahajtható, és a kis lábak kitámasztásával egyből asztali gép válik belőle. De nem ez a lényeg – mondta a projektvezető szerzetes. A lényeg a hátrahajtott billentyűzet alatt van, ez egy nagyobb táblagép méretű számítógép, a „maggép”, amely minden fontos résszel rendelkezik, processzor, alaplap, különféle memóriaegységek és -típusok, hang- és videokártya stb. Négy USB-csatlakozóval kapcsolódik belül a billentyűzet alatti kimenetekhez, amelyek szétágaznak, ezekből sok lesz, így sok fajta lesz a gépen kívül, hogy a régi eszközök is csatlakozhassanak. Ezáltal az asztali számítógéphez billentyűzetet, egeret, más monitort, mobiltelefont, régi eszközöket lehet csatlakoztatni. A számítógép nem tartalmaz semmi luxust, a legolcsóbb, de tartós anyagokból dolgoztak, csak maga a gép gyors és hatékony.

A jezsuita rendfőnök még hozzátette, hogy a jogi hátteret kell biztosítani, ugyanis az egyház nem értelmezhető céggént. Tehát a számítógépek a hívők számára ajándékok lesznek, azt pedig, hogy ki számít hívőnek, az egyházi adó befizetése dönti el. Ezután már csak arra kell koncentrálniuk, hogy a számítógép szívét, a „maggépet” úgy programozzák, hogy az összes gyártó szoftvere és hardvere felett átvehesse az irányítást, vagy helyettesíteni tudja. A rossz gépeket is diagnosztizálja, és az elromlott részeket leállítja, a működőket működteti. Így a síró emberek egy billentyűzet alatti eszközzel működésbe hozhatják telefonjukat. Nem lesz elégán, nem lesz annyira mobil, de egy táskából, dróttal működik majd, és elromlott számítógépüket is egyaránt újjáéleszthetik.

– Ez szét fogja verni az információs-technika-ipari kartellt, és iszonyú verseny kezdődik. Javasolom Őszentségének, hogy kettőzze meg az őrséget, még több svájci gárdistát vegyen fel, és ne tartózkodjon a szokványos helyeken, ha mégis, akkor öt kilométeres körben biztosítsa a „tisza környezetet”. Az ablakokat mindenhol erősítsék meg. A mi fejlesztőközpontunkról pedig ne essen szó. A számítógépeken jelként csak a vatikáni címer legyen. Ha valaki egyszer belépett a rendszerünkbe, akkor a többi gyártó hardvere és szoftvere nem érdekes, mi pedig úgy fogunk fejleszteni, hogy a hardverünk és a szoftverünk is kompatibilis legyen a régebbi és a majdani eszközeinkkel is. Az egészhöz még egy olyan tápegységet is kitalálunk, amely a meglévő táphoz, ill. tápokhoz igazítja teljesítményét, ezekből is majd annyit lehet csatlakoztatni a kompozícióhoz, amennyi kell. Az első gyárat valami eldugott, szegényekkel és munkanélküliekkel terhelt övezetben hoznánk létre, és az első gépeket a ministránsok kapnák ajándékba a következő év karácsonyán, a világ összes ministránusa. Ezután az egyházi adót rend-

szívesen fizetők „gyári áron” vehetnék át az ajándék számítógépeket, akár a 17 inches monitorú teljes, akár a maggépeket. Ezt megelőzően még a ciszterciákat képeznénk ki, hogy az első maggépet összekapcsolják a régi gépekkel. Az egyházi adót fizetőknél ingyen, másoknál méltányos díjért. Ezután már a híveinknek egyszerű dolguk lesz, az újabb maggépeket a négy USB-csatlakozóval az előzőekhez kapcsolják. Mi pedig a kolostorban fejlesztenénk tovább a hardvert és a szoftvert is, teljes titokban. Aztán a többi felhasználó is észrevenné, hogy jól jár velünk, és elkezdénének maggépeket vásárolni. Elvben végtelen számú maggépet lehetne egymáshoz csatlakoztatni, és a felhasználó egy-egy csatlakozóelem után mindig csak azt venné észre, hogy gyorsabb, jobb és stabilabb a számítógépe. A programokat is úgy fejlesztenénk, hogy lefelé és felfelé is kompatibilisek legyenek. Ez döntés, és nem technológia kérdése.

Karácsonykor a ministránsok megkapták a gépeiket, és a világon mindenki csodálkozott. A számítástechnikai óriások napokig nem is kapcsolak, hogy mi történt. Egy olyan gép került a piacra, amelynek a monitorát, a billentyűzetét, a maggépet és a tokját külön-külön lehet cserélni. A hívek viszont érzékelték a dolgot. Amikor a számítógép beindult, Szent Izidor jelent meg a képernyőn, és véletlenszerű algoritmus szerint kiírt egy áldást. A nagy cégek elkezdtek a hadjáratukat, de a terv tökéletes volt, az egyház ugyan nem kereskedhet, de adakozhat és gazdálkodhat. A templomok egyszerre tele lettek, az emberek elkezdtek az egyházi adót fizetni, visszamenőleg is (mert idővel az ajándék számítógép és az ár aránya meg kellett, hogy egyezzen). Civilek is jelentkeztek programozónak, és egyes államok területeket kínáltak fel a szerzeteseknek, hogy tanítsák be a munkásokat, és nyissanak gyárakat. A fejlesztést nem védték le, de csak az tudott beszélni az üzletbe, aki a megfelelő megoldásokat és programokat alkalmazta, és a megszabott dimenzióban gyártotta a megfelelő csatlakozókkal a maggépeket.

Közben a kolostorban saját processzort is kifejlesztettek, amelyen csak a pápa jele és az évszám szerepelt (minden évben csak egy processzort fejlesztettek ki). Aztán az egyik nagy gyártó beadta a kulcsot, és felajánlotta a csatlakozást a „pápagépekhez”. Ezt az üzletet meg is kötötték, a nem katolikusok is vehettek számítógépeket reális áron, amelyhez csak a gyártó cég és a pápa haszna adódott hozzá. A rendszer már hasznat is hozott, és a hívek is több perselypénzt adtak. A pápában lobogott a hit és a szeretet tüze. Ihletett enciklikát írt arról, hogy hasonlóan a számítástechnikához, az autópárbá és a háztartási gépek iparába is behatol az egyház. A számítógépes rendszerhez újonnan csatlakozók a maguk szakállára kutathattak, aminek az eredményei eljutottak a kolostorba, de a kolostori kutatások nem jutottak el hozzájuk. Valójában senki a világon nem tudta, hogy hol van és mekkora az a kolostor, amely egyre csak nőtt, az informatikus novíciusok elkezdtek érkezni, és már több mint ezren voltak a kolostorban. Azok a novíciusok, akik mégsem lettek szerzetesek, civil egyházzszolgálatot vállaltak, és a pápa számítógépgyáraiban kezdtek dolgozni. Az új gyártók készíthettek csicsás gépeket a hivatkozottaknak, de a lényeg a lényeg maradt. Világszerte mindenki 17 inches pápagépet akart vásárolni, amelyeket részenként lehetett fejleszteni (monitor, billentyűzet, maggép, alsó rész). Aztán mindenki két pápagépet akart, az egyiket asztali gépnek, a má-

sikat hordozhatóknak. És amikor a maggép lassúvá vált, a laptopba egy legújabb maggép vettek, a régit az otthoni asztali géphez csatlakoztatták.

Ezután történt, hogy egy mesterlövész rálőtt a pápára. Három kilométerre tudta megközelíteni, és a legfejlettebb fegyvert birtokolta. Csakhogy erre is gondoltak a biztonsági emberek. A pápai lakosztályok ablaküvegei négy rétegből álltak, egy rendkívül kemény külső rész minden golyót lelassít, ezután következik egy rugalmas rész, amely úgy nyeli el az energiát, mintha gumiból volna, majd ismét egy kemény, végül az energiát töredezéssel elnyelő belső rész. A pápa rövid közleményt adott ki az esetről, a rendőrök megtalálták a mesterlövész pus-káját: az eladásban elérhető legmodernebb. A hírek hallatára Rómába seregltek az emberek, megtöltötték az összes teret, sőt a két-három kilométerre lévő utcákat is. Himmuszokat énekeltek, ki-ki a saját nyelvén.

Ekkor a pápa megjelent híres teraszán, és így szólt:

– Kedves gyermekeim, mindig úgy érzetem, hogy tartozom nektek, és hogy nem szeretlek titeket eléggé, nem annyira, amennyire azt Jézus Krisztus urunk parancsolta, de a ti szeretetetek megvigasztal, sőt örömmel tölt el – ekkor örömeiben elsírta magát. Rövid szünet után így folytatta:

– Az egyház pénzt biztonságban fogom tartani, de mindazt, ami ezenfelül van, meg fogom osztani veletek. A gyermekek keresztelőkor már hasznos dolgokat kapnak (*akkoriban találták fel a nem környezetszennyező eldobható pelenkát, amiből komposztot, majd talajjavítót állítottak elő*), a családok megfelelő járműveket, mosógépeket kapnak. A templom kertjében lehetőség lesz a régi eszközök cseréjére, eladására, de csak erre, üzletelésre nem. A hontalanok kis cellákat kapnak, amelyek megvédik őket az időjárás viszontagságaitól, és módot adnak nekik, hogy egyedül lehessenek, ha arra vágyanak. A gyerekek közül valakiből gondolkodó, valakiből mester, valakiből másokat szolgáló lesz. Mindenki megtalálja a helyét ebben a hívó világban. Az eldobás, a halál kultúrája mellé az élet kultúráját, az ima és munka kultúráját tesszük majd, és meglátjuk, hogy melyik lesz erősebb.

Aztán megjelentek a maggép telefonok is. A templomok tele voltak, a hívők áldották az urat és Szent Izidort. A szerzetesek és tudósok pedig folytatták a gondolkodást a többi fontos dolog megoldásán. Hamarosan megjelentek az egy-, a két-, az öt- és a hétszemélyes „pápaautók”, aztán a mindig javítható mosó- és szárítógépek, a hőszigetelés egyszerű, olcsó eszközei: csak rá kellett fröcskölni a külső falra bizonyos vastagságban, ott megkötöttek, és olyanná tették a házat, hogy télen szinte nem is kellett fűteni, nyáron pedig hűvös maradt. Mindegy, milyen anyagból volt az alap, amire rávitték. Aztán úgy csinósíthatták a házakat, ahogy akarták. Ugyanebből az anyagból készíthettek 3×3×5 méteres cellákat a hajléktalanoknak, a városok szélén állították fel őket, szerzetesekkel, templommal, temetővel, munkahelyekkel. Nem volt megállás, a 100-200 évet is kibíró autók minden része cserélhető volt, mégpedig a legfejlettebb összetevőre, amely tökéletesen összeillett a régi modulokkal és alkatrészekkel. Az autók aerodinamikusak voltak, és mindig az aktuális üzemenyaggal mentek. Mindez nem technológiai fejlődés, hanem elhatározás kérdése volt.

III. Ferenc pápa úgy halt meg, mint aki jól végezte dolgát. IV. Ferenc pápa pedig ott folytatta, ahol III. Ferenc abbahagyta.

ANNA KARENINA

Egy Tolsztojhoz méltó adaptáció

Lev Tolsztoj: Anna Karenina; Újvidéki Színház, rendező: Dejan Projkovszki

„A boldog családok mind hasonló egymáshoz, minden boldogtalan család a maga módján az.” Ezzel a mondattal kezdődik a világirodalom egyik legnagyobb regénye: Lev Tolsztoj *Anna Kareninája*, a szerelem és a pusztító szenvedély megrázó és felkavaró története. A házasság, a család napjaink egyik legtöbbet emlegetett és vitatott kérdése. Az talán mindenki számára nyilvánvaló, hogy a klasszikus család- és házasságmodell átalakulóban van, a viszonyulás azonban ehhez a tényhez sokféle.

Az Újvidéki Színház 2019. október 29-én mutatta be az *Anna Karenina* című előadást (Rendező: Dejan Projkovszki m. v.). A szerelem, a család és a házasság kérdése mindig izgalmas, Tolsztoj regénye zsenialitása miatt mindig szíven üti a befogadót, körünkben talán még fontosabb és okosabb választás volt a színház részéről ennek a műnek a színrevitele.

Az előadás fő témáját, a szerelmet, három lehetséges változatban mutatja meg három pár kapcsolatán keresztül. A rövid és statikus nyitójelenetben a két főszereplő, Anna (Béres Márta) és Vronszkij (Mészáros Árpád) első találkozását látjuk a vonatállomáson: állnak a vonatfüstben, bemutatják őket egymásnak, elhangzik a nevük, pillantásuk találkozik. Az állókép és Anna sötét ruhájának erőteljes kontrasztjaként a következő jelenet rendkívül lendületes: fiatal lányok és fiúk (a Színművészeti Akadémia elsőéves hallgatói) vidáman, fehér ruhában görkorszolyán száguldoznak, köröznek a színpadon, megjelenik a második pár, akik ekkor még nincsenek együtt: Kitty (Dienes Blanka f. h.) és Levin (Pongó Gábor). Ezután ismét egy nagyon jól felépített, rendkívül erős képekkel dol-

gozó jelenet következik, amelyben megismerjük Anna bátyját, Oblonszkijt (Sirmer Zoltán), egy orgiaszerű helyzetben, a kocsmában. Ide érkezik Levin, ahol barátja, Oblonszkij, egyszerre több fiatal lánnyal szórakozik, miközben igyekszik biztosítani Levint arról, hogy Kitty igent fog mondani a házassági ajánlatára. A jelenetben tökéletesen megmutatkozik a két férfi szélsőséges jellemkülönbsége: Levin racionális célok által vezérelt ember, akinek a házasság az életfeladatai között a következő állomás, ezzel szemben Oblonszkij hedonista, szeretlen, nős férfi. A jelenet (az asztalnál ülő, a lánykérés esélyei miatt tépelődő Levin és a nők karjaiban élvezetesen filozofáló Oblonszkij) nagyon hatásos eszközökkel rakja le a történet meghatározó alapköveit. Oblonszkij szóba hozza Vronszkij grófot: „A pétervári aranyifjúság egyik legkülönb példánya. Szörnyen gazdag, szép, komoly összeköttetései vannak. Művelt és okos is.” Jelenleg még Levin vetélytársaként látjuk, hiszen ő Kitty udvarlója. Ezenkívül szóba kerül a darab központi problémája: a megunt házastárs és a házasságtörés. A kérdést Oblonszkij veti fel, aki súlyos magánéleti válságban van: sokgyerekes apaként csalja a feleségét, aki most tudta ezt meg, és válni készül. Oblonszkij nem a legmegfelelőbb tanácsadóra lel Levinben, hiszen ő elképzelni sem tudja, hogy valaki nős ember létére hogyan tud más nőre akár csak gondolni is. Ez után a jelenet után megjelenik a gyönyörű, kedves, mindenki által szeretett Anna, aki azért érkezett Pétervárra, hogy megpróbálja a bátyja házasságát megmenteni. Dollyval (László Judit) találkozik tehát, próbálkozása sikerrel jár, némi ügyesen irányított beszélgetés és sok vodka után.

Anna ezután Kittyvel találkozik, aki első báljára készül, ahol – reményei szerint – Vronszkij meg fogja kérni a kezét, ez a bál

Fotók: Srđan Doroski

azonban Anna és Vronszkij végzetes találkozásának ad elsősorban alkalmat, akiknek sorsa inentől kezdve irányíthatatlanná válik, tehetetlenül sodródnak a szerelmi szenvedély és az emiatti szélsőséges társadalmi megvetés között.

Az előadást sok különböző eszköz együttes hatása teszi rendkívül erőssé. A párkapcsolatok válfajainak párhuzamos ábrázolása rámutat a szerelem más-más formáira. Dolly szerelme férje iránt a belenyugvó, elfogadó, megbocsátó szerelem; Oblonszkij is szereti a feleségét, de a szenvedély más, új nőkhöz hajtja, a felesége iránti szerelmét nem a szenvedély táplálja. Kitty és Levin házassága elsősorban észérveken, józanságon alapszik, szeretetük egymás iránt szintén nélkülöz minden szenvedélyt. Anna és Vronszkij szerelme ezzel szemben pusztító, nem kímél senkit és semmit maga körül, kizárólagos, szélsőséges, mindent felemészt.

Ahhoz, hogy az ő szenvedélyük, boldogságuk, fájdalmuk, tragédiájuk ragadjon magával minket, feltétlenül szükséges az őket alakító színészek szenvedélyes természete, ami lehe-

tővé teszi a nagy erejű, hiteles alakítást. Ahhoz, hogy ennek az asszonymnak a végtelenül összetett sorshelyzetét, érzelmi és magánéleti szélsőségeit követni tudjuk és átérezzük, Béres Márta érzékeny, okos, kifinomult játékka kell. Látjuk őt kedves, mindenki által szeretett nőként, szerető anyaként, engedelmes feleségként, békítő testvérként, önmegtartóztató szerelmesként, önfeledt szeretőként, gyermekéért és szerelméért őrzőgő fájdalomban szenvedő anyaként és szeretőként, kilátástalan helyzetében a halált választó tragikus hősként. Az előadás hű a címéhez és Tolsztoj regényéhez is, hiszen valóban Anna áll mindennek a központjában, az ő tragédiája ez a történet. Ahhoz azonban, hogy ez így lehessen, nélkülözhetetlen a Vronszkijt alakító Mészáros Árpád ugyanilyen érzékeny játéka, akinek már a megjelenésében is tükröződik Vronszkij katonás jelmeze, ami egyszerre teszi képesé az Anna iránti végsőkig tartó küzdelemre, ugyanakkor a nő iránti szerelem hatására a teljes ellágyulásra is. Mindenképpen ki kell emelni a Karenint játszó

Német Attilát, aki szintén nagyon hitelesen alakítja Karenin szenvedélyre képtelen alakját, aki mégsem tud kegyetlen lenni, és Anna elvesztése őt is összetöri. Ugyanilyen jó alakítás az együgyű, esetlen, de a maga módján érző és gondolkodó Levint játszó Pongó Gáboré és az életveg, ugyanakkor őszinte szeretetre képes Oblonszkijt alakító Sirmer Zoltáné, a Dolly szerepében archetipikus feleséget és anyát alakító László Judité és a szerelem örömeiből kizárt Kittyt megformáló Dienes Blankáé.

A pontos, hiteles színészi játék mellett az előadás értékét az okos, értő, kreatív rendezés adja, és a nagyon ötletes, hatásos, a történet értelmezését segítő, árnyaló díszlet (Valentin Szvetozarev m. v.), amely sok hatalmas ajtóból áll, ezek nyitása és csukása, az előttük, mögöttük, közöttük zajló jelenetek leginkább Anna kirekesztését, bezárását, a szülés jelenetében az ő megfeszítését szimbolizálják. A két szerelme reménytelen sorsát, környezetük által való kizártságát a hideg és a fagy jelenléte is érzékelteti. Az egyik leghatásosabb pillanat Anna és Vronszkij szerelembe esése a bálban, amely pillanat tragikus jelentőségét az égből zúduló jégkockák tömege erősíti, amelyek aztán mindenhol előkerülnek, Vronszkij zsebéből, sőt Anna szájából is. Sok nagyon erős, esztétikailag is nagy hatású színpadkép teszi még lenyűgözőbbé az előadást, de a zene (Goran Trajkoski m. v.), a jelmezek (Marija Pupucsevcska m. v.), a koreográfia (Olga Panga m. v.) is mind tökéletes harmóniában szolgálják a történet és a színészi játék hatását.

Az itt leírtak csak egy töredékét képezik a lehetséges értelmezéseknek, ami a produkció nagy művészi erejéről tanúskodik. Olyan előadás ez, amelyet érdemes többször megnézni, mert sok olyan gondolatot ébreszt, amelyen hasznos eltűnődni.

